EUROOPAN YHTEISÖJEN KOMISSIO

Bryssel 11.11.2003
KOM(2003) 685 lopullinen

KOMISSION TIEDONANTO

”KOULUTUS 2010”

LISSABONIN STRATEGIAN TOTEUTTAMISEN EDELLYTTÄMÄT KIIREELLISET UUDISTUKSET

(luonnos: yhteinen väliraportti Euroopan koulutusjärjestelmien tavoitteiden yksityiskohtaisen seurantaohjelman täytäntöönpanosta)

{SEC(2003) 1250}

SISÄLLYSLUETTELO

Tiivistelmä ... 3

Johdanto: Ratkaiseva asema Lissabonin strategiassa ... 5

Osa I: Paljon työtä, vähän aikaa ... 6

1.1 Riittämätön edistys ... 7

1.1.1 Perusta yhteistyölle valmiina ... 7

1.1.2 Liian vähän johdonmukaisia elinikäisen oppimisen strategioita ... 7

1.1.3 Ei tietojen Eurooppaa ilman korkeakoulutuksen Eurooppaa ... 8

1.1.4 Ammatillisen opetuksen ja koulutuksen laatu ja houkuttelevuus eivät riitä ... 8

1.1.5 Liikkuvuus koulutusalalla on edelleen riittämätöntä ... 8

1.2 Unioni edelleen tärkeimpiä kilpakumppaneitaan jäljessä ... 9

1.3 Useat varoitusvalot vieläkin punaisella ... 10

Osa II: Neljä keinoa onnistumiseen ... 11

2.1 Keskitetään uudistukset ja investoinnit keskeisiin kohtiin ... 12

2.1.1 Määritetään kansallinen politiikka suhteessa Lissabonin tavoitteisiin ... 12

2.1.2 Aktivoidaan tarvittavat resurssit tehokkaasti ... 13

2.1.3 Tehdään opettajan ja kouluttajan ammatista houkuttelevampi ... 13

2.2 Tehdään elinikäisestä oppimisesta konkreettista toimintaa ... 14

2.2.1 Otetaan käyttöön kattavia, johdonmukaisia ja yhtenäisiä strategioita ... 14

2.2.2 Kohdennetaan toimet heikoimmassa asemassa oleviin ryhmiin ... 14

2.2.3 Tukeudutaan yhteisiin eurooppalaisiin puitteisiin ja periaatteisiin ... 14

2.3 Luodaan vihdoinkin yleissivistävän ja ammatillisen koulutuksen Eurooppa ... 15

2.3.1 Otetaan pikaisesti käyttöön tutkintojen tunnustamista koskevat eurooppalaiset puitteet ... 15

2.3.2 Vahvistetaan eurooppalaista ulottuvuutta koulutuksessa ... 15

2.4 Annetaan ”koulutus 2010” -työohjelmalle sille kuuluva asema ... 16

2.4.1 Kohotetaan työohjelman profiilia ... 16

2.4.2 Parannetaan täytäntöönpanon tehokkuutta ... 16

Päätelmät: Tiivistetään yhteistyötä ja parannetaan seurantaa ... 17

TILASTOLIITE ... 18

Viitteet ... 26

TIIVISTELMÄ

Lissabonissa maaliskuussa 2000 kokoontunut Eurooppa-neuvosto totesi, että *”Euroopan unionilla on vastassaan mittava muutos, joka on seurausta globaalistumisesta ja uuden tietoon perustuvan talouden asettamista haasteista*”, ja se asetti uuden strategisen päämäärän, jonka mukaan unionista on vuoteen 2010 mennessä tultava ”*maailman kilpailukykyisin ja dynaamisin tietoon perustuva talous, joka kykenee ylläpitämään kestävää talouskasvua, luomaan uusia ja parempia työpaikkoja ja lisäämään sosiaalista yhteenkuuluvuutta*”. Eurooppa-neuvosto korosti, että muutokset edellyttävät ”*Euroopan talouden perinpohjaista uudistamista*” ja sen lisäksi haastavaa ohjelmaa ”*hyvinvointi- ja koulutusjärjestelmien nykyaikaistamiseksi*”. Eurooppa-neuvosto ei ollut koskaan aiemmin tunnustanut näin voimakkaasti koulutusjärjestelmien asemaa talous- ja sosiaalipoliittisen strategian ja unionin tulevaisuuden kannalta.

Eurooppa-neuvosto vahvisti maaliskuussa 2001 kolme strategista päämäärää (ja 13 niihin liittyvää konkreettista tavoitetta), jotka olisi saavutettava vuoteen 2010 mennessä: koulutusjärjestelmissä olisi yhdistyttävä laatu, koulutukseen pääsy ja koulutusjärjestelmien lähentäminen ympäröivään maailmaan. Vuotta myöhemmin se hyväksyi yleissivistävää ja ammatillista koulutusta käsittelevän yksityiskohtaisen työohjelman (”koulutus 2010”) näiden päämäärien panemiseksi täytäntöön ja kehotti opetusministereitä tekemään Euroopan koulutusjärjestelmistä *maailmanlaajuisen esimerkin vuoteen 2010 mennessä*.

Mikä sitten on näiden kunnianhimoisten mutta realististen tavoitteiden – jotka vastedes ovat laajentuneen unionin tavoitteita – tilanne? Pystyykö unioni saavuttamaan ne vuoteen 2010 mennessä ja kuromaan kiinni eron tärkeimpiin kansainvälisiin kilpailijoihinsa? Neuvoston (koulutus) ja komission on vastattava näihin kysymyksiin yhteisessä raportissaan, jonka ne toimittavat keväällä 2004 kokoontuvalle Eurooppa-neuvostolle. Komission panos on tämä tiedonanto, jossa tehdään katsaus saavutettuun edistykseen ja ehdotetaan kiireellisiä ja välttämättömiä toimenpiteitä.

”*Koulutus 2010*” -työohjelmaa on pantu täytäntöön vaiheittain vuodesta 2001 lähtien, ja Kööpenhaminan julistuksen seuranta on vasta aivan alussa. Vaikka joitain edistysaskelia on jo otettu, edistyksen tarkka mittaaminen tässä vaiheessa on ennenaikaista. Komissiolla on kuitenkin käytössään perustettujen eri työryhmien laatimia raportteja, jäsenvaltioiden raportteja elinikäisen oppimisen ja liikkuvuuden kehittymisestä sekä tuoreita indikaattoreita ja numerotietoihin perustuvia analyyseja. Kaikkien tietolähteiden perusteella päädytään samaan päätelmään: **kaikissa Euroopan maissa on käynnistetty toimia koulutusjärjestelmien mukauttamiseksi tietoon perustuvaan yhteiskunta- ja talouselämään, mutta uudistukset eivät ole haasteiden tasalla eikä unionilla ole uudistusten nykyisellä vauhdilla mahdollisuuksia saavuttaa asettamiaan tavoitteita**.

Neuvoston (koulutus) toukokuussa 2003 hyväksymää viittä viitearvoa (benchmark) tulee olemaan monilta osin vaikea saavuttaa vuoteen 2010 mennessä. Etenkin eurooppalaisten osallistuminen elinikäiseen oppimiseen on edelleen vähäistä, ja koulunkäynnin keskeyttäminen ja sosiaalinen syrjäytyminen on liian yleistä, mistä aiheutuu korkeita henkilökohtaisia, yhteiskunnallisia ja taloudellisia kustannuksia. Lisäksi ei ole mitään merkkejä henkilöresursseihin tehtävien kokonaisinvestointien (julkisten ja yksityisten) huomattavasta lisääntymisestä.

Euroopan unioni on edelleen merkittävästi jäljessä verrattuna tärkeimpiin kansainvälisiin kilpailijoihinsa ja kärsii erityisesti yksityissektorin liian vähäisistä investoinneista korkeakoulutukseen ja ammatilliseen täydennyskoulutukseen. Samaan aikaan myöskään käytössä olevia resursseja ei hyödynnetä tehokkaimmalla tavalla.

Jos ammatillinen koulutus ei ole riittävän houkuttelevaa ja laadukasta, se ei myöskään pysty vastaamaan osaamiseen perustuvan talouden ja Euroopan työmarkkinoiden uusiin tarpeisiin. Lisäksi unionia uhkaa kasvava opettajapula, ja sillä on vaikeuksia saada takaisin Yhdysvalloille menettämänsä asema kolmansista maista tulevien opiskelijoiden suosikkikohteena.

Näiden heikkouksien esiintyminen on sitäkin huolestuttavampaa, koska investointien ja uudistusten vaikutukset eivät näy kuin vasta keskipitkällä tai pitkällä aikavälillä ja koska määräaika, vuosi 2010, lähestyy nopeasti. **Tarmokkaat toimet ovat siis välttämättömiä kaikilla tasoilla, jotta Lissabonin tavoitteet voidaan vielä saavuttaa.** Tähän pääsemiseksi komissio katsoo, että on ryhdyttävä toimiin heti ja otettava samaan aikaan käyttöön neljä ensisijaista keinoa:

- **on keskitettävä uudistukset ja investoinnit ratkaiseviin seikkoihin kussakin maassa ottaen huomioon maan tilanne ja yhteiset tavoitteet; tämä vaatii yhteisön tasolla jäsennettyä ja jatkuvaa yhteistyötä, jotta voitaisiin kehittää ja hyödyntää henkilöresursseja ja tehtyjä investointeja mahdollisimman tehokkaasti**

- on määriteltävä elinikäistä oppimista koskevat yhtenäiset ja kattavat strategiat varmistamalla toimiva vuorovaikutus kaikkien oppimisketjun lenkkien välillä ja liittämällä kansalliset uudistukset eurooppalaiseen toimintaympäristöön

- on rakennettava vihdoinkin yleissivistävän ja ammatillisen koulutuksen Eurooppa, etenkin panemalla nopeasti täytäntöön eurooppalainen viitekehys korkea-asteen ja ammatillisen koulutuksen tutkintoja varten; tällainen kehys on välttämätön, jotta voitaisiin luoda todelliset Euroopan työmarkkinat, helpottaa liikkuvuutta ja tehdä eurooppalaisista järjestelmistä helpommin ymmärrettäviä

- on annettava oikea asema ”koulutus 2010” -työohjelmalle, josta on tultava tehokkaampi väline kansallisen ja yhteisön politiikan muotoilua ja seurantaa varten, myös tämän vuosikymmenen jälkeen; ratkaistavien haasteiden kiireellisyys vaatii, että hyödynnetään täysimääräisesti kaikkia avoimen koordinointimenetelmän keinoja – toissijaisuusperiaatetta kuitenkin noudattaen; komissio pitää tarpeellisena, että vuodesta 2004 lähtien otetaan käyttöön mekanismi, jolla seurataan saavutettua edistystä ja joka perustuu jäsenvaltioiden komissiolle toimittamiin vuosiraportteihin.

Jos kaikki nämä toimenpiteet toteutetaan nopeasti, jäsenvaltioiden asettamat tavoitteet on vielä mahdollista saavuttaa. Jos tämä epäonnistuu, on todennäköistä, että unionin ja sen tärkeimpien kilpailijoiden välinen ero kasvaa ja että Lissabonin strategian toteuttaminen kokonaisuudessaan vaarantuu, mikä on vieläkin vakavampaa.

JOHDANTO: RATKAISEVA ASEMA LISSABONIN STRATEGIASSA

Yksi tärkeimmistä Lissabonin strategian tuomista hyödyistä on, että se on kiihdyttänyt unionin siirtymistä tietoon perustuvaan talouteen ja yhteiskuntaan. Strategia perustuu moniin yhtenäisiin ja täydentäviin toimiin (esimerkiksi tavara-, palvelu- ja pääomamarkkinoiden uudistuksiin, työllisyyspolitiikan ja työmarkkinoiden mukauttamiseen sekä sosiaaliturvajärjestelmien uudistamiseen), joilla pyritään parantamaan unionin taloudellista ja sosiaalista suorituskykyä ja takaamaan kestävä kehitys.

Koulutuspolitiikka on keskeisessä asemassa tiedon luomisessa ja levittämisessä, ja se on määräävänä tekijänä tarkasteltaessa kunkin yhteiskunnan innovaatiomahdollisuuksia. Näin ollen koulutuspolitiikka on uuden kehityssuuntauksen keskipisteessä hyödyntäen yhteisvaikutusta yhteisön muiden toiminta-alojen kanssa, joita ovat esimerkiksi työllisyys-, tutkimus-, innovaatio-, yritys-, tietoyhteiskunta-, talous- ja sisämarkkinapolitiikka. Yleissivistävä ja ammatillinen koulutus hyötyvät näillä aloilla käynnissä olevasta kehityksestä ja vahvistavan puolestaan niiden vaikutusta. On tunnustettava koulutusjärjestelmien asema, joka kulkee käsi kädessä lisääntyneen vastuun ja yhä voimakkaamman nykyaikaistamis- ja muuttumisvaatimuksen kanssa, etenkin kun otetaan huomioon unionin ainutlaatuinen laajeneminen.

Henkilöresurssit ovat unionin tärkein rikkaus, ja on tunnettua, että niihin tehtävät investoinnit vaikuttavat kasvuun ja tuottavuuteen samalla tavalla kuin pääoma- tai laiteinvestoinnit. Arvioiden mukaan väestön keskimääräisen koulutusasteen kohoaminen vuodella vastaa kasvuasteen kohoamista 5 prosentilla lyhyellä aikavälillä ja vielä lisää 2,5 prosentilla pitkällä aikavälillä.[1] Lisäksi koulutuksen positiivinen vaikutus työllisyyteen[2], terveyteen, sosiaaliseen osallisuuteen ja aktiiviseen kansalaisuuteen on jo osoitettu useissa yhteyksissä.

Jos unioni kokonaisuudessaan menestyy heikommin tietoon perustuvassa taloudessa kuin jotkin sen pääasiallisista kilpailijoista, tämä johtuu ainakin osaksi suhteellisen vähäisistä kokonaisinvestoinneista henkilöresursseihin. Tämä toteamus on sitäkin huolestuttavampi, kun osaamisyhteiskunnan ja -talouden edellyttämät uudet vaatimukset moninkertaistuvat tulevina vuosina. Keskimääräisen työssäoloiän todennäköisesti pidentyessä ja taloudellisten ja teknologisten muutosten yhä nopeutuessa kansalaisten on saatettava ammattipätevyytensä ja -taitonsa ajan tasalle yhä tiheämmin. Samalla osaamisyhteiskunta luo uusia tarpeita, jotka liittyvät sosiaaliseen yhteenkuuluvuuteen, aktiiviseen kansalaisuuteen ja henkilökohtaiseen kehitykseen ja joihin vain yleissivistävä ja ammatillinen koulutus voivat vastata.

Tukholmassa maaliskuussa 2001 kokoontunut Eurooppa-neuvosto vahvisti tähän liittyen koulutusjärjestelmille kolme strategista päämäärää (ja 13 niihin liittyvää konkreettista tavoitetta), jotka koskevat laatua, koulutukseen pääsyä ja koulutusjärjestelmien lähentämistä ympäröivään maailmaan[3]. Tätä seuraavana vuonna Barcelonassa kokoontunut Eurooppa-neuvosto hyväksyi työohjelman näiden tavoitteiden panemiseksi täytäntöön (”koulutus 2010”)[4]. Ohjelma muodostaa strategisen viitekehyksen koulutuspolitiikan kehittämiselle yhteisön tasolla, jotta eurooppalaisista koulutusjärjestelmistä tulisi laatunsa vuoksi maailmanlaajuinen esimerkki vuoteen 2010 mennessä.

Tässä tiedonannossa tehdään tilannekatsaus, kartoitetaan ratkaistavat haasteet ja ehdotetaan kiireellisiä toimenpiteitä vahvistettujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Se toimii perustana komission ja neuvoston (koulutus) yhteiselle raportille, joka koskee työohjelman täytäntöönpanoa ja joka toimitetaan maaliskuussa 2004 kokoontuvalle kevään Eurooppa-neuvostolle.[5] Tiedonannon liitteenä on komission yksiköiden valmisteluasiakirja, jossa tehdään katsaus tähän mennessä toteutettuihin toimiin ja esitetään unionin tilanne suhteessa valittuihin indikaattoreihin ja viitetasoihin.[6]

Kun otetaan huomioon koulutuspolitiikan välttämätön integrointi, jolla tähdätään Lissabonin tavoitteiden saavuttamiseen, tässä tiedonannossa käsitellään myös sitä, miten on pantu täytäntöön liikkuvuutta koskeva suositus ja toimintasuunnitelma[7], elinikäistä oppimista koskeva neuvoston (koulutus) päätöslauselma[8] sekä Kööpenhaminassa annettu ministerien julistus tehostetusta yhteistyöstä ammatillisen koulutuksen alalla[9]. Tiedonannossa on myös hyödynnetty useita komission tiedonantoja ja etenkin niitä, joissa on käsitelty tehokasta investoimista koulutukseen[10], yliopistojen roolia tietojen ja taitojen Euroopassa[11], tutkijan ammatin arvostusta Euroopassa[12] sekä Euroopan koulutustulosten vertailua muun maailman kanssa.

OSA I: PALJON TYÖTÄ, VÄHÄN AIKAA

Kuten Brysselissä lokakuussa 2003 kokoontunut Eurooppa-neuvosto[13] korosti, inhimillisen pääoman kehittäminen on yksi ensisijaisista toimista unionin talouden kasvun edistämiseksi. Tämä olisi tehtävä etenkin lisäämällä investointeja koulutukseen ja parantamalla koulutuspolitiikan integraatiota sosiaali- ja työllisyyspolitiikan kanssa. Eurooppa-neuvoston kesäkuussa 2003 hyväksymissä työllisyyden suuntaviivoissa[14] korostetaan samaten henkilöresurssien ja elinikäisen oppimisen kehittämistä.

Koulutusjärjestelmät liittyvät läheisesti kunkin maan omiin rakenteisiin ja yhteiskunnan kehitykseen. Niiden muuttuminen on dynaaminen prosessi, joka tapahtuu keskipitkällä tai pitkällä aikavälillä. Unionin (nykyisissä ja tulevissa) jäsenvaltioissa jo käynnistetyt pohdinnat ja uudistukset osoittavat, että yleissivistävästä ja ammatillisesta koulutuksesta vastaavat tahot ovat aktivoituneet vastaansa tulleiden ongelmien edessä: ne ovat sitoutuneet – hyvin erilaisista lähtökohdista ja hyvin erilaiseen tahtiin – mukauttamaan järjestelmiään osaamisyhteiskunnan ja -talouden haasteita vastaaviksi.

Työohjelman hyväksymisen jälkeisten kahden vuoden perusteella ei voida vielä arvioida tarkasti saavutettua edistystä. Tässä vaiheessa on sitä vastoin mahdollista – ja erittäin tärkeää – tarkastella, miten paljon vielä uupuu yhteisesti vahvistettujen kunnianhimoisten mutta realististen tavoitteiden saavuttamisesta. Kaikki käytettävissä olevat raportit ja indikaattorit johtavat samaan johtopäätökseen: **jos uudistuksia jatketaan nykyisellä tahdilla, unioni ei pysty saavuttamaan koulutustavoitteitaan**. Jäljellä on vielä liikaa heikkoja kohtia, jotka rajoittavat unionin kehittymismahdollisuuksia. Lisäksi tulevien jäsenvaltioiden on kurottava umpeen ero osaamistalouden ja -yhteiskunnan kehittämisessä.

Tilanne on varsin huolestuttava, koska uudistusten vaikutukset järjestelmiin eivät ole välittömiä ja määräaika, vuosi 2010, lähenee uhkaavasti.

1.1 Riittämätön edistys

1.1.1 Perusta yhteistyölle valmiina

Koulutusjärjestelmien tavoitteita koskevalla työohjelmalla luodaan aiempaa jäsennetympi yhteistyöalue 31:n Euroopan maan[15] välille ja otetaan toimintaan mukaan asiaan liittyvät tahot (kansalaisyhteiskunnan edustajat ja Euroopan tason työmarkkinaosapuolet) ja kansainväliset organisaatiot (kuten OECD, UNESCO ja Euroopan neuvosto). Työohjelma kattaa kaikki koulutusjärjestelmät ja -tasot, ja siinä otetaan huomioon uudet poliittiset aloitteet, jotka koskevat esimerkiksi Internet-oppimisen kehittämistä (*e*-learning)[16], kielten oppimisen ja monimuotoisuuden edistämistä[17] sekä Euroopan korkea-asteen koulutusjärjestelmien houkuttelevuuden parantamista[18].

Vuoden 2001 jälkipuoliskolta lähtien on perustettu – vahvistetun aikataulun mukaisesti – työryhmiä yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Tällainen ensimmäinen vaihe oli tarpeen, jotta saatiin kartoitettua ensisijaiset aiheet, koottua yhteen tähänastiset kokemukset, määritettyä ensimmäinen luettelo edistystä mittaavista indikaattoreista ja löydettyä välttämätön yksimielisyys asiaan liittyvien eri tahojen kesken. Tämän mukaisesti useimmat työryhmät ovat keränneet ja valinneet esimerkkejä hyvistä toimintatavoista eri maissa toteutettavista politiikoista ja strategioista, joita sitten hyödynnetään myöhemmin. Kaikkien työryhmien raporteissa korostetaan tarvetta lisätä kansallisia toimia ”koulutus 2010” -työohjelman avainaloilla ja voimistaa yhteisön toimia kansallisten toimien tueksi[19].

Kööpenhaminan julistuksen seurannan ansiosta on päästy ensimmäisiin konkreettisiin tuloksiin. Komissio esittää ennen vuoden 2003 loppua ehdotuksen tutkinto- ja pätevyysvaatimusten avoimuutta koskevista yhtenäisistä eurooppalaisista puitteista (uusi Europass-todistus), joilla järkeistetään nykyisiä välineitä. Lisäksi on laadittu ammatillisen koulutuksen laadun kehittämiseksi yhteinen viitekehys, johon sisältyy laadunvarmistuksen kannalta keskeisiä kriteereitä ja indikaattoreita. Myös opintosuoritusten siirtojärjestelmää varten on luotu perusta, jotta kannustettaisiin liikkuvuutta ammatillisen opetuksen ja koulutuksen alalla.

1.1.2 Liian vähän johdonmukaisia elinikäisen oppimisen strategioita

Feirassa kesäkuussa 2000 pidetyn Eurooppa-neuvoston kokouksen jälkeen komissio ja jäsenvaltiot sitoutuivat määrittelemään ja panemaan täytäntöön kattavat ja johdonmukaiset elinikäisen oppimisen strategiat. Neuvoston (koulutus) päätöslauselman seurannan yhteydessä[20] saatujen jäsenvaltioiden kannanottojen tarkastelu vahvisti edistysaskelet ja heikkoudet, jotka jo todettiin työllisyyttä koskevien kansallisten toimintasuunnitelmien tarkastelun yhteydessä.[21] Useissa maissa elinikäisen oppimisen ketjun tietyt lenkit eivät ole riittävän vahvoja.[22]

Puutteet johtuvat usein siitä, että työllistettävyyttä koskevia vaatimuksia tarkastellaan liian kapeasta näkökulmasta tai että kiinnitetään liian suurta huomiota niihin, jotka ovat pujahtaneet peruskoulutuksen verkkojen läpi. Nämä tekijät ovat toki perusteltuja, mutta ne eivät ole ainoita tekijöitä elinikäisen koulutuksen strategiassa, joka olisi todella integroitunut, yhtenäinen ja avoin kaikille.

1.1.3 Ei tiedon Eurooppaa ilman korkeakoulutuksen Eurooppaa

Korkea-asteen koulutus ei ole tähän mennessä vielä saanut ”koulutus 2010” -työohjelmassa sitä asemaa, joka sille kuuluisi. Useissa keskeisissä seikoissa on saavutettu merkittävää edistystä tai sitä on suunnitteilla Bolognan prosessin puitteissa. Opetusministerit sitoutuivat hiljattain Berliinissä pidetyssä kokouksessaan[23] tiukasti siihen, että luodaan eurooppalainen viitekehys korkea-asteen tutkintoja varten, ja kehottivat nopeuttamaan tarvittavia uudistuksia tutkintorakenteen, laadunvarmistusjärjestelmien ja tutkintojen vastavuoroisen tunnustamisen osalta. Opetusministerit korostivat myös eurooppalaisen korkea-asteen koulutuksen alueen ja eurooppalaisen tutkimusalueen välisen synergian vahvistamista. Lisäksi päätettiin ottaa käyttöön edistyksen seurantaa koskeva menettely kaikissa osallistuvissa maissa.

Niin tärkeitä kuin nämä edistysaskelet ovatkin, ei pidä kuitenkaan unohtaa, että korkeakoulutuksella on Lissabonin strategiassa huomattavasti suurempi merkitys kuin Bolognan julistuksella käynnistetty pelkkä rakenneuudistusohjelma. Korkeakoulujen merkitys ulottuu niinkin erilaisille ja ratkaiseville aloille kuin opettajien ja tulevien tutkijoiden koulutus, heidän liikkuvuutensa unionissa, eurooppalaisen kulttuurin, tieteen ja arvojen asema maailmassa, lähentyminen yrityksiin, alueisiin ja yleisesti yhteiskuntaan päin sekä yhteiskuntaan ja kansalaisuuteen liittyvien ulottuvuuksien sisällyttäminen opinto-ohjelmiin. Komissio käynnisti tiedonannollaan ”Yliopistojen rooli tietojen ja taitojen Euroopassa”[24] kaikkien korkeakoulutahojen kuulemisen, jossa käsiteltiin keskeisiä aiheita kuten rahoitusta, oppilaitosten toiminnan ja prioriteettien monimuotoisuutta, osaamiskeskusten perustamista, yliopistouran houkuttelevuutta ja verkottuneena työskentelyä. Saaduissa kommenteissa ja ehdotuksissa korostetaan näiden kysymysten Euroopan laajuista ulottuvuutta ja osoitetaan, että kaikilla näillä aloilla toteutettujen toimien on liityttävä suoraan Lissabonin tavoitteisiin. Komissio esittää päätelmänsä ja ehdotuksensa eurooppalaisesta korkeakoulutuksesta keväällä 2004.

1.1.4 Ammatillisen opetuksen ja koulutuksen laatu ja houkuttelevuus eivät riitä

Ammatillisen opetuksen ja koulutuksen järjestelmät ovat keskeisessä asemassa tarjottaessa ihmisille taitoja ja pätevyyksiä, jotka vastaavat työmarkkinoiden tarpeisiin. Ammatillisen opetuksen laatu on kuitenkin edelleen hyvin eritasoista Euroopassa, ja vain harvat maat ovat tosissaan sitoutuneet tekemään ammatillisesta koulutuksesta ja yrityksissä tapahtuvasta harjoittelusta yhtä houkuttelevan vaihtoehdon kuin yleissivistävästä koulutuksesta. Samalla monilla aloilla on puutetta ammattitaitoisesta työvoimasta ja etenkin korkeasti koulutetuista insinööreistä ja erityisalojen teknikoista. Tilanteen korjaamiseksi tarvitaan tulevina vuosina tehokkaampia toimia, ja etenkin Euroopan tasoista yhteistyötä on tiivistettävä Kööpenhaminan julistuksen puitteissa.

1.1.5 Liikkuvuus koulutusalalla on edelleen riittämätöntä

Liikkuvuutta koskevaan suositukseen[25] liittyvissä jäsenvaltioiden raporteissa esitetään toimia, joita jäsenvaltiot ovat toteuttaneet liikkuvuuden edistämiseksi ja sitä koskevien (hallinnollisten tai oikeudellisten) esteiden poistamiseksi. Raportit osoittavat, että monilla aloilla saavutetusta edistyksestä huolimatta useimmissa jäsenvaltioissa ei ole todellisia strategioita, joilla helpotettaisiin ja edistettäisiin liikkuvuutta. Rahoituksen ja motivaation puute (joka liittyy etenkin ammatillisten ja korkeakoulututkintojen tunnustamisvaikeuksiin) jarruttaa edelleen korkeakouluopiskelijoiden ja sitäkin

enemmän ammattikoulutuksessa olevien nuorten liikkuvuutta. Laajentuneessa unionissa liikkuvuuteen osallistuu vuosittain vain 120 000 Erasmus-opiskelijaa (eli 0,8 % kaikista opiskelijoista) ja 45 000 ammatillisessa koulutuksessa olevaa (Leonardo da Vinci -ohjelman puitteissa). Luvut ovat kohonneet vähitellen mutta ovat erittäin paljon alle sen, mitä komissio pitää tarpeellisena: vuoteen 2010 mennessä Erasmus-ohjelmaan osallistuvien määrää ja ammattikoulutuksen puolella liikkuvuutta pitäisi lisätä merkittävästi.

1.2 Unioni edelleen tärkeimpiä kilpakumppaneitaan jäljessä

Kun tarkastellaan osaamistalouteen ja -yhteiskuntaan tehtyjä investointeja, Euroopan unioni kokonaisuudessaan tulee Yhdysvaltojen ja Japanin perässä, vaikka joissakin maissa investointitaso on sama tai korkeampikin kuin näissä maissa. Jonkinasteista kirimistä tapahtui 1990-luvun loppupuoliskolla, mutta se ei ollut riittävää, jotta voitaisiin toivoa eron kiinni kuroutumista vuoteen 2010 mennessä. Osaksi unionin jälkeenjääneisyyttä selittävät koulutusjärjestelmien tietyt heikkoudet kilpailijoihin verrattuna.

– Vaje henkilöresursseihin tehtävissä investoinneissa

Lissabonissa kokoontunut Eurooppa-neuvosto kehotti jäsenvaltioita lisäämään merkittävästi ”inhimilliseen pääomaan asukasta kohti tehtäviä investointeja vuosittain”. Koulutukseen vuonna 2000 tehdyt julkiset investoinnit suhteessa BKT:hen olivat unionissa 4,9 prosenttia, mikä vastaa Yhdysvaltojen investointeja (4,8 %) ja on enemmän kuin Japanissa (3,6 %). Vuosina 1995–2000 julkiset investoinnit laskivat useimmissa jäsenvaltioissa. Unioni kärsii myös yksityissektorin ali-investoinneista, etenkin korkeakoulutuksen ja täydennyskoulutuksen alalla. Yksityissektorin investoinnit ovat Yhdysvalloissa unioniin verrattuna viisinkertaiset (USA 2,2 % ja EU 0,4 % BKT:stä) ja Japanissa kolminkertaiset (1,2 %). Lisäksi varojen käyttö opiskelijaa kohti on Yhdysvalloissa kaikilla koulutusjärjestelmän tasoilla korkeammat kuin lähes missään unionin jäsenvaltiossa. Korkeakoulutuksessa erot ovat suurimmat: Yhdysvalloissa käytetään varoja kahdesta viiteen kertaa niin paljon opiskelijaa kohti kuin unionin jäsenvaltioissa.

– Ei riittävästi korkeakoulututkintoja

Voidakseen toimia kilpailukykyisesti osaamistaloudessa unioni tarvitsee riittävän määrän korkeakoulututkinnon suorittaneita, joilla on sopivat valmiudet Euroopan työmarkkinoita varten. Keskiasteen koulutuksen heikkouksien vaikutus kuitenkin heijastuu korkea-asteen tasolla.

Unionissa 25–64-vuotiaiden ryhmään kuuluvista miehistä keskimäärin 23 prosenttia ja naisista 20 prosenttia on hankkinut korkea-asteen tutkinnon. Luvut ovat huomattavasti alle Japanin (miehistä 36 % ja naisista 32 %) ja Yhdysvaltojen (37 % koko väestöstä).

– Unioni houkuttelee vähemmän lahjakkuuksia kuin sen kilpakumppanit

Opetusministerit ovat vahvistaneet tavoitteeksi, että unionista on tehtävä suosituin kohde muun maailman opiskelijoille, apurahan saajille ja tutkijoille. Tämä keskeinen tavoite toimii myös testinä: jos unioni onnistuu houkuttelemaan enemmän opiskelijoita, se pystyy myös paremmin tuomaan esiin omia erityisominaisuuksiaan ja arvojaan ja

takaamaan näin suuremman vaikutuspiirin ja parantamaan kilpailukykyään. Vaikka unioni onkin Yhdysvaltojen ohella ainoana alueena maailmassa nettosaajana liikkuvuuden suhteen, suurin osa aasialaisista ja eteläamerikkalaisista opiskelijoista menee kuitenkin mieluummin Yhdysvaltoihin. Lisäksi eurooppalaisia opiskelijoita Yhdysvalloissa on kaksinkertainen määrä verrattuna yhdysvaltalaisiin opiskelijoihin Euroopassa. Eurooppalaiset opiskelijat pyrkivät yleensä suorittamaan täyden tutkinnon vastaanottavassa korkeakoulussa, useimmiten edistyneellä tasolla ja luonnontieteiden ja teknologian alalla. Yhdysvaltalaiset opiskelijat taas tulevat yleensä Eurooppaan lyhyeksi ajaksi osana oman korkeakoulunsa tutkintoa, ovat useimmiten opintojensa alkuvaiheessa ja opiskelevat yleisimmin humanistisia tai yhteiskunnallisia aineita.

Unioni ”tuottaa” enemmän luonnontieteen ja teknologian alan tutkintoja ja tohtoreita kuin Yhdysvallat tai Japani (unionissa niiden osuus kaikista korkeakoulututkinnoista on 25,7 %, Japanissa 21,9 % ja Yhdysvalloissa 17,2 %). Samalla kuitenkin tutkijoiden osuus aktiiviväestöstä on paljon pienempi unionissa (5,4 tutkijaa 1000:ta kohti vuonna 1999) kuin Yhdysvalloissa (8,7) tai Japanissa (9,7), etenkin yksityisissä yrityksissä. Euroopan työmarkkinat ovat paljon kapeammat tutkijoille, jotka lähtevät usein unionista luodakseen uraa muualla (pääasiassa Yhdysvalloissa, jossa heillä on paremmat työedellytykset) tai päättävät vaihtaa ammattia[26].

1.3 Useat varoitusvalot vieläkin punaisella

Indikaattorit ja eurooppalaiset vertailuarvot *(benchmarks)* ovat keskeisiä välineitä avoimessa koordinointimenetelmässä, ja ilman niitä ”koulutus 2010” -työohjelman relevanttius kärsisi huomattavasti.[27] Opetusministerit ottivat ratkaisevat askeleen toukokuussa 2003, kun ne sopivat viidestä määrällisesti tavoitteesta, jotka on saavutettava vuoteen 2010 mennessä.[28] **Unionin tämänhetkisen tilanteen tarkastelussa on kuitenkin paljastunut merkittäviä puutteita, jotka on poistettava yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi**.[29]

– Koulunkäynnin varhainen keskeyttäminen liian yleistä

Unioni on asettanut yhdeksi prioriteetikseen torjua koulunkäynnin varhaista keskeyttämistä. Vuonna 2002 unionissa tämä koski noin 20 :ä prosenttia 18–24-vuotiaista nuorista, jotka joutuvat näin osaamisyhteiskunnan laitamille. Opetusministerit sopivat tavoitteeksi luvun alentamisen 10 prosenttiin vuoteen 2010 mennessä. Useimmissa jäsenvaltioissa tarvitaan merkittäviä ponnistuksia, vaikka liittymässä olevien maiden huomioon ottaminen parantaakin huomattavasti yhteisön keskiarvoa.

– Pätevien opettajien ja kouluttajien puute uhkaa

Unionissa keskimäärin 27 prosenttia perusasteen opettajista ja 34 prosenttia lukioasteen opettajista on yli 50-vuotiaita. Vuoteen 2015 mennessä on saatava rekrytoitua ja koulutettua yli miljoona perus- ja keskiasteen opettajaa. Massiivinen henkilöstön uusiutuminen useimmissa maissa on samalla kertaa sekä suuri haaste että mahdollisuus. Ammattiin ei kuitenkaan ole halukkaiden tulvaa, ja unionia uhkaa merkittävä pätevien opettajien ja kouluttajien puute, kuten OECD hiljattain esitti[30]. Huolestuttava tilanne nostaa esiin kysymyksen ammatin houkuttelevuudesta, jotta siihen saataisiin rekrytoitua parhaat kyvyt ja pidettyä heidät alalla, ja korkealaatuisesta täydennyskoulutuksesta, jolla valmistettaisiin opettajia heidän uusiin tehtäviinsä.

– **Liian vähän naisia luonnontieteiden ja teknologian alalla**

Tukholmassa maaliskuussa 2001 kokoontunut Eurooppa-neuvosto toi esiin tarpeen kannustaa nuoria ja etenkin nuoria naisia suuntaamaan kiinnostuksensa luonnontieteiden ja teknologian alalle. Merkittävä osa unionin tutkimus- ja innovaatiokapasiteetista riippuu tästä. Neuvosto (koulutus) on vahvistanut kaksi tavoitetta: on lisättävä 15 prosenttia vuoteen 2010 mennessä näiden alojen opiskelijoiden määrää ja pienennettävä epätasapainoa naisten ja miesten lukumäärän välillä. Ensimmäisellä tavoitteella on enemmän mahdollisuuksia onnistua mutta toinen vaatii huomattavia ponnistuksia: unionin jäsenvaltioissa on tällä hetkellä kahdesta neljään kertaa enemmän miehiä kuin naisia luonnontieteiden ja tekniikan alalla.

– **Lähes 20 prosenttia nuorista ei saa hankittua keskeisiä taitoja**

Kaikkien ihmisten on saavutettava tietty taitojen vähimmäistaso, jotta he pystyvät oppimaan, työskentelemään ja kehittymään osaamisyhteiskunnassa ja -taloudessa. Tämä koskee sekä perinteisiä perustaitoja (luku-, kirjoitus- ja laskutaito) että uudempia taitoja (esim. vieraat kielet, yrittäjyys, henkilökohtaiset ja kansalaistaidot sekä tieto- ja viestintätekniikkataidot). Keskeisellä lukutaidon alalla kuitenkin 17,2 prosentilla 15-vuotiaista eurooppalaisista ei ole vaadittuja vähimmäistaitoja, ja unioni on vielä kaukana jäsenvaltioiden vahvistaman tavoitteen saavuttamisesta, jonka mukaan määrää vähennettäisiin 20 prosentilla vuoteen 2010 mennessä.

Vieraiden kielten oppimisen alalla ei ole vielä kielitaitoa mittaavaa indikaattoria.[31] Opiskeltujen vieraiden kielien määrässä oppilasta kohti keskiasteella on kuitenkin tapahtunut hieman kasvua: 1990-luvun alkupuolella määrä oli 1,2 vierasta kieltä oppilasta kohti ja vuonna 2000 keskiarvo oli 1,5. Tulos on kuitenkin vielä varsin kaukana Barcelonassa maaliskuussa 2002 kokoontuneen Eurooppa-neuvoston vahvistamasta tavoitteesta, jonka mukaan kaikkien oppilaiden/opiskelijoiden olisi opiskeltava vähintään kahta vierasta kieltä.

– **Aikuisten riittämätön osallistuminen täydennyskoulutukseen**

Osaamisen perustuvassa yhteiskunnassa ihmisten on päivitettävä ja parannettava tietojaan ja taitojaan jatkuvasti. Edistyksestä huolimatta tavoite nostaa aikuisten täydennyskoulutukseen osallistumisaste 12,5 prosenttiin vaatii edelleen erityishuomiota useimmissa jäsenvaltioissa ja vieläkin enemmän liittymässä olevissa maissa.

Vuonna 2002 osallistumisasteeksi unionissa arvioitiin 8,5 prosenttia, joka on vain 0,1 prosenttiyksikköä enemmän kuin vuonna 2001. Lisäksi luku, joka oli kohoamassa 1990-luvun puolivälistä lähtien, on neljän viime vuoden aikana pysynyt vakaana.

OSA II: NELJÄ KEINOA ONNISTUMISEEN

Edellä esitetyt seikat toimivat hälytysmerkkeinä Euroopan koulutusjärjestelmien tilanteesta ja niiden rakenteellisista heikkouksista. Ne korostavat uudistusten kiireellisyyttä ja tarvetta seurata Lissabonin strategiaa joskin paljon päättäväisemmin kuin tähän mennessä. Ilman rohkeita uudistuksia ja pysyviä investointeja nyt todetut puutteet eivät suinkaan häivy vaan saattavat vain pahentua ja estää näin unionia saavuttamasta vahvistamiaan tavoitteita ja saattaa koulutusasioista vastaavat ja Eurooppa-neuvoston vaikeaan tilanteeseen.

Tukeakseen jäsenvaltioita niiden pyrkimyksissä komissio ehdottaa tulevien toimien keskittämistä neljään seuraavaan keinoon, jotka saattavat vielä mahdollistaa onnistumisen, jos ne toteutetaan yhdessä ja hyvissä ajoin:

– keskitetään uudistukset ja investoinnit keskeisiin kohtiin

– tehdään elinikäisestä oppimisesta konkreettista toimintaa

– luodaan vihdoinkin yleissivistävän ja ammatillisen koulutuksen Eurooppa

– annetaan ”koulutus 2010” -työohjelmalle sille kuuluva asema.

Nämä ehdotukset on kehitetty erityisesti ”koulutus 2010” -työohjelman puitteissa perustettujen työryhmien päätelmien sekä elinikäistä koulutusta ja liikkuvuutta koskevien jäsenvaltioiden raporttien perusteella.

2.1 Keskitetään uudistukset ja investoinnit keskeisiin kohtiin

Milanossa pidetyssä jäsenvaltioiden ja liittymässä olevien maiden opetusministereiden epävirallisessa kokouksessa (yhteinen kokous työllisyys- ja sosiaaliministereiden kanssa) korostettiin, että on tärkeää tehdä jäsennettyä yhteistyötä, jolla tuetaan henkilöresurssien kehittämistä, ja seurata säännöllisesti koulutusjärjestelmien tavoitteita koskevan työohjelman puitteissa saavutettua edistystä, jotta päästään Lissabonin tavoitteisiin.[32]

Koulutukseen tarvittavia resursseja ja niiden tehokkuutta olisi pohdittava ministereiden kesken yhteisön tasolla. Lisäksi komissio arvioi, että **asiantuntijaryhmälle olisi annettava vuodesta 2004 lähtien tehtäväksi tarkastella alaa koskevia jäsenvaltioiden toimintalinjoja ja määritellä kiireellisimmät yhteistyöalat**. Komission käynnistämän koulutuksen taloudellisuutta koskevan aloitteen puitteissa toteutetuilla toimilla tuetaan osaltaan asian pohdintaa etenkin pyrittäessä kartoittamaan aloja ja ryhmiä, joihin tehtävät investoinnit olisivat tuottavimpia. Myös kansainvälisten organisaatioiden (kuten OECD:n) tekemiä tutkimuksia ja analyysejä olisi hyödynnettävä täysimääräisesti, jotta unioni saisi ideoita muualla maailmassa käytössä olevista hyvistä toimintavoista.

2.1.1 Määritetään kansallinen politiikka suhteessa Lissabonin tavoitteisiin

Osaamisyhteiskuntaan ja -talouteen siirtyminen ja elinikäiseen oppimiseen liittyvät uudet tarpeet edellyttävät koulutusjärjestelmien radikaalia muuttamista. Kun kyseessä on niinkin laaja uudistusala, kaikkea ei voida tehdä heti. Kunkin maan on määritettävä uudistusten ja toimien pohjana olevat prioriteetit omien olosuhteidensa ja rajoitustensa mukaisesti. On keskeisen tärkeää, että kansallisissa pohdinnoissa ja valinnoissa otetaan täysimääräisesti huomioon Lissabonin strategian puitteissa yhteisön tasolla vahvistetut yhteiset tavoitteet.

Lisätäkseen kansallisten ja yhteisön toimien välistä yhdenmukaisuutta ja mahdollistaakseen jäsennetymmän yhteistyön jäsenvaltioiden välillä komissio ehdottaa, että **kukin maa ilmoittaisi poliittiset prioriteettinsa koulutusinvestointien ja -uudistusten alalla lyhyellä ja keskipitkällä aikavälillä sekä osallistumisensa yhteisön tavoitteiden toteuttamiseen vuoteen 2010 mennessä**. Näin pystyttäisiin kartoittamaan Lissabonin strategiaan liittyen keskeiset alat, jotka välittömimmin

vaikuttavat kunkin maan ja sen kansalaisten onnistumiseen osaamistaloudessa ja -yhteiskunnassa ja jotka vaativat pysyvämpiä uudistus- ja investointipyrkimyksiä.

2.1.2 Aktivoidaan tarvittavat resurssit tehokkaasti

Tämänhetkisessä taloustilanteessa argumentit henkilöresursseihin tehtävien investointien merkittävästä lisäämisestä, jota Lissabonin Eurooppa-neuvosto halusi, ovat entistä osuvampia, varsinkin kun ne ovat ehtona tulevalle kasvulle. Talouspolitiikan laajojen suuntaviivojen (vuosiksi 2003–2005)[33] ja työllisyyspolitiikan suuntaviivojen mukaisesti jäsenvaltioiden on toteutettava aktiivisia toimenpiteitä edistääkseen investointeja osaamiseen, mihin sisältyy koulutusjärjestelmien laadun ja tehokkuuden parantaminen. Jäsenvaltioiden työllisyyspolitiikkaa koskevissa uusissa suuntaviivoissa on asetettu saman suuntaisesti etusijalle henkilöresurssien kehittäminen ja elinikäinen oppiminen.[34] Resurssien tarvittavan lisäyksen on tultava useista lähteistä.

- **Julkisten investointien lisääminen joillekin keskeisille aloille**: Komissio on jo korostanut[35], että julkisia investointeja voidaan lisätä kohdennetusti nykyisten budjettirajoitusten puitteissa; jäsenvaltioissa tämä voidaan tehdä vähentämällä tehottomuutta ja suuntaamalla koulutukseen resursseja, jotka tällä hetkellä on kiinnitetty sellaisille aloille, joiden taloudelliset ja sosiaaliset vaikutukset ovat pienempiä.

- **Yksityissektorin osuutta olisi lisättävä** etenkin korkeakoulutuksessa, aikuiskoulutuksessa ja ammatillisessa täydennyskoulutuksessa. Näillä aloilla, joilla julkisen sektorin on toki säilytettävä edelleen asemansa, yksityiset investoinnit ovat kuitenkin välttämättömimpiä (osaamisyhteiskunnan vaatimukset ja julkisten varojen rajoitukset huomioon ottaen) ja paremmin perusteltuja kuin oppivelvollisuuskoulussa. Tämän vuoksi on tarpeen toteuttaa toimia, joilla kannustetaan yrityksiä (etenkin pk-yrityksiä) ja yksityishenkilöitä lisäämään investointeja alalle.

- **Yhteisön tasolla** rakennerahastot ja Euroopan investointipankki[36] toimivat myös osaltaan henkilöresurssien kehittämiseksi. Jäsenvaltioiden olisi hyödynnettävä niitä enemmän koulutusinvestoinneissa ottaen huomioon Lissabonin strategiassa vahvistetut tavoitteet.

Resurssien lisäämisen on tietenkin tultava esiin konkreettisesti eli on lisättävä edunsaajien lukumäärää ja taitotasoa ja parannettava koulutuksen laatua. Nämä tekijät, jotka liittyvät toimien tehokkuuden parantamiseen, ovat yhtä tärkeitä kuin itse investointien taso.

2.1.3 Tehdään opettajan ja kouluttajan ammatista houkuttelevampi

Uudistustoimien onnistuminen on suoraan riippuvainen opetushenkilöstön motivaatiosta ja koulutuksen laadusta. Jotta voitaisiin vastata tulevien vuosien haasteeseen, kun opetushenkilöstö vaihtuu merkittävästi ja hakijoista on kasvava pula, on tärkeää toteuttaa toimia, joilla saadaan houkuteltua parhaat kyvyt opettajan ammattiin ja pidettyä heidät alalla (myös kannustamalla ja palkitsemalla hyviä suorituksia[37]); ongelma on vieläkin akuutimpi liittymässä olevissa maissa. Lisäksi opettajia on valmistettava uusiin tehtäviin osaamisyhteiskunnassa ja koulutusjärjestelmien muutoksissa. **Kunkin jäsenvaltion on otettava käyttöön vuoteen 2005 mennessä toimintasuunnitelma, joka koskee opetushenkilöstön täydennyskoulutusta ja**

vastaa selvästi seuraaviin haasteisiin: koulutusta on vahvistettava merkittävästi, kuten asiantuntijaryhmä korosti, mutta sen on oltava ilmaista, se on järjestettävä työaikana (kuten useissa muissakin ammateissa) ja sen on vaikutettava myönteisesti urakehitykseen.

2.2 Tehdään elinikäisestä oppimisesta konkreettista toimintaa

2.2.1 Otetaan käyttöön kattavia, johdonmukaisia ja yhtenäisiä strategioita

Elinikäiseen oppimiseen liittyvät uudet tarpeet vaativat radikaaleja uudistuksia sekä kattavien, johdonmukaisten ja yhtenäisten kansallisten strategioiden täytäntöönpanoa eurooppalaisessa toimintaympäristössä. Komissio muistuttaa tätä koskevista erittäin tarkoista suuntaviivoista, jotka on määritelty sen marraskuussa 2001 antamassa tiedonannossa ja neuvoston (koulutus) kesäkuussa 2002 antamassa päätöslauselmassa. **Kaikkien jäsenvaltioiden on määriteltävä viimeistään vuonna 2005 tällainen strategia, jolla aktivoidaan kaikki asiaan liittyvät tahot, ja yhtenäinen toimintasuunnitelma, jonka toteutus kattaa kaikki koulutusjärjestelmien ulottuvuudet (viralliset ja epäviralliset)**.

2.2.2 Kohdennetaan toimet heikoimmassa asemassa oleviin ryhmiin

Nuorilla aikuisilla, korkeasti koulutetuilla työntekijöillä ja työssäkäyvillä on parhaat mahdollisuudet osallistua elinikäiseen oppimiseen. He ovat tietoisia ammattitaitonsa päivittämisen eduista, ja heidän motivaationsa on tämän vuoksi korkeampi.

Sitä vastoin heikosti koulutetut, vanhemmat työntekijät, marginaaliväestö, kaupunkien ongelma-alueilla tai syrjäisillä alueilla asuvat ja oppimisvaikeuksista kärsivät saavat usein heikosti tietoja koulutusmahdollisuuksista. He eivät pidä oppilaitoksia ja opinto-ohjelmia relevantteina tarpeisiinsa nähden. **Yksi keskeisistä haasteista on saada nämä heikommassa asemassa olevat ryhmät tietoisiksi koulutuksen eduista ja tehdä koulutusjärjestelmistä heidän kannaltaan houkuttelevampia ja helppopääsyisempiä ja mukautettava ne paremmin heidän tarpeisiinsa**. Elinikäistä oppimista koskevien kansallisten strategioiden täytäntöönpanon yhteisön tasoisessa seurannassa kiinnitetään erityishuomiota tähän.

2.2.3 Tukeudutaan yhteisiin eurooppalaisiin puitteisiin ja periaatteisiin

Kansallisissa strategioissa on otettava huomioon eurooppalainen toimintaympäristö. Se on ennakkoedellytys, jotta ne voivat toimia tehokkaasti kansallisella tasolla ja johdonmukaisesti Euroopan tasolla. Yhteiset eurooppalaiset puitteet ja periaatteet ovat erittäin hyödyllisiä keskeisten toimijoiden vastavuoroisen luottamuksen rakentajina ja uudistusten kannustajina.

Yhteisiä puitteita ollaan kehittämässä tai hyväksymässä useilla elinikäiseen oppimiseen liittyvillä tärkeillä osa-alueilla. Tällaisia ovat esimerkiksi tutkintojen avoimuutta koskevat yhteiset puitteet (uusi Europass-todistus), epäviralliseen ja arkioppimiseen liittyvien taitojen tunnustamisperiaatteet[38], sellaisten keskeisten taitojen määritteleminen, jotka kaikkien olisi hankittava ja jotka ovat edellytyksenä kaikelle myöhemmälle oppimiselle[39], opettajien ja kouluttajien tarvitseman sellaisen ammattipätevyyden ja -taidon määritteleminen, jota tarvitaan uusien tehtävien hoitamiseksi[40] sekä laadukkaan liikkuvuuden takaamiseksi noudatettavat

perusperiaatteet[41]. **Nämä yhteiset puitteet olisi kehitettävä vuoteen 2005 mennessä ja niiden järjestelmällinen hyödyntäminen olisi asetettava etusijalle kaikissa maissa**.

2.3 Luodaan vihdoinkin yleissivistävän ja ammatillisen koulutuksen Eurooppa

2.3.1 Otetaan pikaisesti käyttöön tutkintojen tunnustamista koskevat eurooppalaiset puitteet

Euroopan työmarkkinat eivät pysty toimimaan tehokkaasti ja joustavasti, ellei käytössä ole yhteisiä eurooppalaisia puitteita tutkintojen tunnustamiselle. Tällä seikalla on myös merkittäviä vaikutuksia yhteiskuntaan ja kansalaisuuteen: yhdenvertaiset mahdollisuudet Euroopan työmarkkinoilla ja Euroopan kansalaisuuden kehittyminen riippuvat myös siitä, miten realistiset mahdollisuudet eurooppalaisilla on saada tutkintonsa tunnustettua kaikkialla unionissa.

Eurooppalaisten puitteiden olisi tukeuduttava kansallisiin puitteisiin, jotka itsessään ovat johdonmukaisia ja kattavat koulutuksen eri tasot peruskoulutuksesta täydennyskoulutukseen. Tarvittava luottamus voi syntyä vain siitä, että käytössä on riittävän vertailukelpoiset ja uskottavat laadunvarmistusmekanismit, jotta tutkinnot voidaan vastavuoroisesti hyväksyä. Tähän liittyen ehdottomalle etusijalle kaikissa maissa olisi asetettava yhteinen viitekehys ammatillisen koulutuksen laadun parantamiseksi (osana Kööpenhaminan julistuksen seurantaa) sekä korkea-asteen koulutuksen laadunvarmistusta tai opintosuoritusten hyväksymistä käsittelevän foorumin luominen (Bolognaan prosessiin liittyen). **Komissio on valmis toteuttamaan tarvittavat toimet tämän saavuttamiseksi vuoteen 2005 mennessä ja odottaa jäsenvaltioilta samaa**.

2.3.2 Vahvistetaan eurooppalaista ulottuvuutta koulutuksessa

Viisikymmentä vuotta käynnistämisensä jälkeen Euroopan yhdistymisprosessi ei vieläkään ole onnistunut saavuttamaan kaikkien unionin kansalaisten kiinnostusta ja tukea. Vaikka edistystä on saavutettukin, varsinkin koulutus- ja nuorisoalan yhteisön toimien ja ohjelmien ansiosta, mielipidetutkimukset vahvistavat säännöllisesti, että on tarpeen vahvistaa Euroopan unionin kansalaiskeskeisyyttä.[42] Kysymys oli keskeisenä esillä myös Euroopan tulevaisuutta käsitelleen valmistelukunnan työssä[43]; yksi valmistelukunnan kunnianhimoisista tavoitteista oli saada kansalaiset lähemmäs yhdentymisprosessia. Koulujen tehtävä on keskeisen tärkeä, jotta kaikki saisivat asioista tietoa ja ymmärtäisivät, mihin suuntaan yhteistä Eurooppaa rakennetaan.

Kaikissa koulutusjärjestelmissä olisi varmistettava vuoteen 2010 mennessä, että oppilailla on keskiasteen koulutuksen päättyessä tiedot ja taidot, joita he tarvitsevat tulevina Euroopan kansalaisina. Tämä vaatii erityisesti kieltenopetusten lisäämistä kaikilla tasoilla ja eurooppalaisen ulottuvuuden huomioon ottamista opettajien koulutuksessa ja perus- ja keskiasteen opetussuunnitelmissa.

Jäsenvaltioissa on kehitetty paljon kiinnostavia aloitteita, mutta ne kärsivät usein koordinoinnin ja tehokkuuden puutteesta. **Yhteisön viitekehyksen määrittäminen vuoteen 2005 mennessä eurooppalaisista tiedoista ja taidoista, jotka oppilaan on hankittava, mahdollistaisi asiaa koskevien kansallisten toimien tukemisen ja edistämisen** sekä lainsäädännön tasolla että oppimateriaalien ja -välineiden tuottamisen tasolla.

2.4 Annetaan ”koulutus 2010” -työohjelmalle sille kuuluva asema

2.4.1 Kohotetaan työohjelman profiilia

”Koulutus 2010” -työohjelma voi onnistua kansallisella ja yhteisön tasolla vain, jos sille annetaan se asema, joka sille kuuluu Lissabonin strategiassa. Koulutuksen osalta vahvistetut tavoitteet ovat edelleen täysin hyväksyttäviä tulevina vuosina. Niitä on tietenkin voitava tulkita muuttuvan todellisuuden ja kehittyvien tarpeiden mukaisesti.

Kahden ensimmäisen täytäntöönpanovuoden kokemusten perusteella on tarpeen nostaa työohjelman profiilia ja asemaa kaikilla tasoilla. Jotta yleissivistävästä ja ammatillisesta koulutuksesta tulisi todellisia ratkaisevia tekijöitä Lissabonin strategiassa, **niiden keskeinen asema on ehdottomasti vahvistettava Eurooppa-neuvoston päätelmissä. Yhtä ratkaisevaa on, että ”koulutus 2010” -työohjelmasta tulee yksi keskeisistä tekijöistä kansallisen politiikan muotoilussa**.

Jäsenvaltioiden olisi tulevaisuudessa hyödynnettävä paremmin toimintaenergiaa ja korjattava nykyinen tilanne, jossa kaikki asiaankuuluvat ja kansalaisyhteiskunnan tahot eivät osallistu alan toimiin, jotta työohjelman näkyvyyttä ja vaikutusta saataisiin lisättyä kansallisella tasolla. Jatkuvat tiedotus- ja hyödyntämistoimet ovat tarpeen jäsenvaltioiden ja yhteisön tasolla.

2.4.2 Parannetaan täytäntöönpanon tehokkuutta

– Jatkossa on keskeisen tärkeää hyödyntää täysimittaisesti avoimen koordinointimenetelmän mahdollisuuksia, jotta saataisiin maksimoitua toiminnan tehokkuus. ”Koulutus 2010” on monitahoinen ohjelma, jota varten on otettu käyttöön merkittäviä henkilö- ja rahoitusresursseja, joilla on voitu luoda perusta yhteistyölle. Tulevalla kaudella komissio aikoo – kuultuaan työryhmiä (myös niitä, jotka vastaavat Kööpenhaminan julistuksen seurannasta) – toteuttaa toimia, joilla pystytään määrittämään paremmin työryhmien toimeksiannot, järkeistämään menetelmiä ja lisäämään yhteisvaikutusta. Tarkoituksena on erityisesti syventää teknisiä keskusteluja, koota yhteen useita ryhmiä käsittelemään yhteisiä ongelmia sekä keskustella työryhmien suosituksista laajemman yleisön kanssa. Lisäksi toimet ovat tuloksellisempia, kun niihin otetaan mukaan toimista suoraan vastuussa olevat tasot.

– Toimien vaikutus ja näkyvyys riippuu myös koulutusalan eri aloitteiden välisestä johdonmukaisuudesta. Yleissivistävää ja ammatillista koulutusta, elinikäistä oppimista sekä liikkuvuutta koskevat toimet olisi integroitava vuoteen 2006 mennessä. ”Koulutus 2010” -työohjelmaan kuuluvissa 31 maassa tiiviimpi koordinointi olisi taattava Bolognan prosessin mukaisesti. **Yleisesti ottaen rinnakkaisia toimia, joita ei ole integroitu, on yhä vaikeampi perustella tulevaisuudessa olipa sitten kyseessä korkea-asteen tai ammatillinen koulutus, paitsi jos ne ovat selvästi kunnianhimoisempia ja tehokkaampia**.

– Tähän mennessä toteutettujen toimien perusteella on pystytty kartoittamaan keskeiset alat, jotka kärsivät relevanttien ja vertailukelpoisten tietojen puutteesta, jotta voidaan varmistaa edistymisen seuranta vahvistettujen tavoitteiden osalta. Tarkoituksena on toisaalta parantaa nykyisten indikaattoreiden laatua ja toisaalta vahvistaa prioriteetit joidenkin uusien indikaattoreiden kehittämiseksi ottaen koko ajan huomioon muiden alaa käsittelevien tahojen tekemä työ. Tältä pohjalta

indikaattoreita käsittelevää pysyvää ryhmää ja kaikkia perustettuja työryhmiä kehotetaan tekemään ehdotuksia vuoden 2004 puoliväliin mennessä uusista kehitettävistä indikaattoreista (suppea luettelo) sekä niiden käyttöä koskevista tarkoista säännöistä.[44]

PÄÄTELMÄT: TIIVISTETÄÄN YHTEISTYÖTÄ JA PARANNETAAN SEURANTAA

Koulutusalan tämänhetkinen tilanne ja sillä tarvittavien toimien kiireellisyys ovat sellaisia, että valtioiden ja hallitusten päämiehet eivät voi sivuuttaa niiden käsittelyä keväällä 2004 kokoontuvassa Eurooppa-neuvostossa. On tärkeää, että Eurooppa-neuvosto vahvistaa vielä koulutuspolitiikan keskeisen aseman Lissabonin strategian onnistumisessa, mutta yhtä tärkeää on, että se kehottaa nopeuttamaan kansallisia uudistuksia ja tekemään tiiviimpää yhteistyötä näillä aloilla Euroopan tasolla. Kaikki tarvittavat resurssit on otettava käyttöön ja niitä on hyödynnettävä mahdollisimman hyvin; näihin kuuluvat myös rakennerahastot, Euroopan investointipankki sekä koulutusalan yhteisön ohjelmien tuleva sukupolvi. Tarkoituksena on saada aikaa merkittävää edistystä tulevina vuosina.

Kun otetaan huomioon, miten vähän tehokasta toiminta-aikaa on jäljellä ennen vuotta 2010, ja jotta voitaisiin pitää yllä saavutettua vauhtia, komissio pitää välttämättömänä edistyksen jäsennetympää ja järjestelmällisempää seurantaa. Komissio ehdottaa, että **jäsenvaltiot toimittavat sille vuosittain vuodesta 2004 lähtien raportin kaikista koulutusalan toimistaan, joilla edistetään Lissabonin strategiaa vahvistettujen tavoitteiden, toteutettujen toimien ja edellä esitettyjen neljän strategisen keinon osalta**. Kyseisellä raportilla korvataan – integroidun toiminnan mukaisesti – tällä hetkellä vaaditut liikkuvuutta ja elinikäisen koulutuksen strategioita koskevat erilliset raportit, ja se voitaisiin myös laajentaa koskemaan Bolognan prosessia (Berliinin ministerikokouksen jälkeen). Tämä ei tietenkään koske jäsenvaltioiden vuosittaisia raportteja, jotka ne antavat elinikäisen oppimisen strategioiden, työllisyyden suuntaviivojen sekä työllisyyttä koskevien toimintasuunnitelmien perusteella annettujen maakohtaisten suositusten täytäntöönpanosta. Yleissivistävän ja ammatillisen koulutuksen vaikutusta Lissabonin strategiaan koskevat kansalliset raportit olisi laadittava koordinoidusti työllisyyspolitiikkaa ja sosiaalista osallisuutta koskevien raporttien kanssa.

Tämä olisi jälleen merkittävä askel, jolla lisättäisiin avoimen koordinointimenetelmän vaikutusta ja tehokkuutta koulutusalalla. Komissio voisi analysoida raportit ja tehdä niistä vuosittain yhteenvedon, joka sisältäisi hyödyllisiä huomioita kaikille alan toimijoille ja päättäjille. Asiakirja voisi toimia vuosittain yhtenä lähteenä tiivistelmäraporttiin, jonka komissio laatii keväällä kokoontuvalle Eurooppa-neuvostolle. Sitä voitaisiin hyödyntää myös yhteisessä raportissa, jonka komissio ja neuvosto (koulutus) voisivat esittää kevään Eurooppa-neuvoston valmistelujen yhteydessä joka toinen vuosi vuodesta 2006 lähtien.

Muina vuosina (parittomina) kansallisissa raporteissa voitaisiin – komission ja neuvoston (koulutus) suostumuksella – käsitellä koulutusalaan liittyviä tiettyjä seikkoja tai aiheita, jotka ovat erityisen tärkeitä Lissabonissa sovittujen koulutuksellisten, taloudellisten ja sosiaalisten tavoitteiden kannalta.

TILASTOLIITE

Prosenttiosuus 18–24-vuotiaasta väestöstä,
joka ei ole suorittanut keskiasteen tutkintoa
eikä ole yleissivistävässä eikä ammatillisessa koulutuksessa, 2002

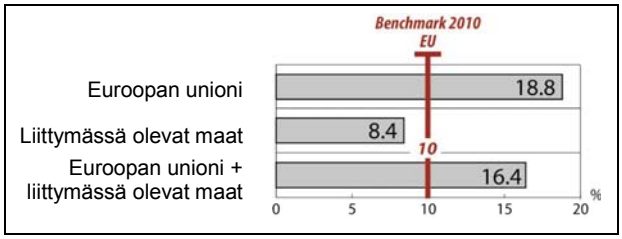

Lähde: Eurostat, työvoimatutkimus
Lisähuomautuksia: EU:n tiedot ilman Yhdistynyttä kuningaskuntaa: tässä vaiheessa ei ole päästy sopuun keskiasteen tutkinnon suorittamista koskevasta määritelmästä.
Maltaa koskevat tiedot puuttuvat.

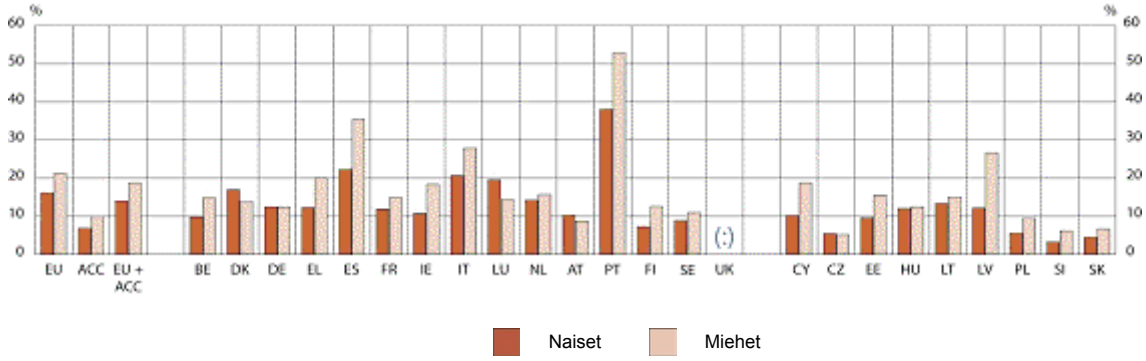

HUOM: ACC = liittymässä olevat maat

	BE	DK	DE	EL	ES	FR	IE	IT	LU	NL	AT	PT	FI	SE	UK
Yhteensä	12,4	15,4	12,5	16,1	29,0	13,4	14,7	24,3	17,0	15,0	9,5	45,5	9,9	10,0	(:)
Naiset	9,9	17,0	12,5	12,3	22,3	11,9	10,8	20,7	19,6	14,3	10,3	38,1	7,3	8,9	(:)
Miehet	14,9	13,8	12,5	20,1	35,4	14,9	18,4	27,9	14,4	15,7	8,8	52,9	12,6	11,0	(:)

	EU	ACC	EU + ACC		CY	CZ	EE	HU	LT	LV	PL	SI	SK
Yhteensä	18,8	8,4	16,4		14,0	5,4	12,6	12,3	14,3	19,5	7,6	4,8	5,6
Naiset	16.2	6.9	14,1		10,2	5,5	9,6	12,1	13,4	12,2	5,6	3,3	4,6
Miehet	21,4	10	18,8		18,8	5,2	15,6	12,5	15,1	26,7	9,5	6,2	6,7

Lähde: Eurostat, työvoimatutkimus

Koulunkäynnin varhain lopettavien nuorten keskimääräinen osuus unionissa on 18,8 %. Liittymässä olevissa maissa vain noin 8,4 % 18–24-vuotiaista lopettaa koulunkäynnin ennen keskiasteen tutkinnon saamista. Näiden maiden tulos tässä on siis parempi kuin EU:n jäsenvaltioiden. Tietyissä maissa, etenkin Kreikassa, Ranskassa ja Luxemburgissa, tällaisten nuorten osuus on vähentynyt säännöllisesti 1990-luvun alkupuolelta lähtien. Tanskassa ja Portugalissa 1990-luvun alkupuolella havaittu laskeva suuntaus kuitenkin kääntyi vuosikymmenen lopulla niin, että koulunkäynnin varhain lopettavien nuorten osuus on lähellä 1990-luvun alun tasoa. Tarvitaan merkittäviä toimia ja jatkuvaa sitoumusta, jotta päästään EU:n tavoitetasolle tällä alalla. Parhaiten menestyneiden maiden – esimerkiksi liittymässä olevien maiden – kokemuksia voitaisiin hyödyntää alaa koskevien uusien ja innovatiivisten toimien pohjana.

Korkea-asteen tutkintojen (ISCED 5A, 5B ja 6) kokonaismäärä matematiikan, luonnontieteiden ja teknologian alalla, 2001

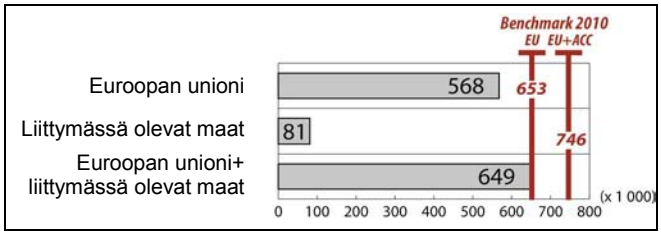

Lähde: Eurostat, UOE-kyselylomakkeet (Unesco, OECD ja Eurostat)
Lisähuomautuksia: DK, FR, IT, L, FI, UK ja CY: tiedot koskevat vuotta 2000.
Kreikkaa koskevat tiedot puuttuvat.

Matematiikan, luonnontieteiden ja teknologian opiskelijoiden osuus kaikista korkeakouluopiskelijoista (ISCED 5A, 5B ja 6), 2001

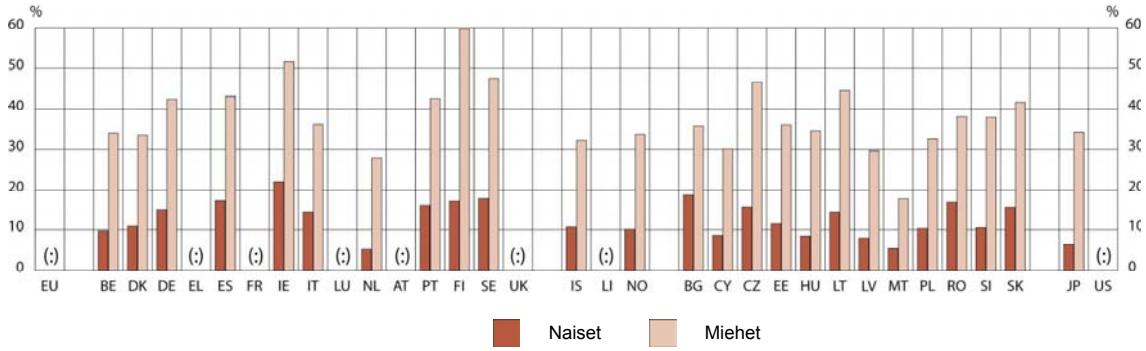

	EU	BE	DK	DE	EL	ES	FR	IE	IT	LU	NL	AT	PT	FI	SE	UK
Yhteensä	(:)	21.2	20.8	29.1	(:)	29.5	(:)	35.5	24.0	16.8	16.5	(:)	27.5	36.8	30.0	(:)
Naiset	(:)	9.7	10.9	15.1	(:)	17.3	(:)	22.1	14.5	(:)	5.2	(:)	16.2	17.2	17.9	(:)
Miehet	(:)	34.1	33.6	42.4	(:)	43.1	(:)	51.6	36.2	(:)	28.0	(:)	42.6	59.6	47.5	(:)

…	IS	LI	NO	BG	CY	CZ	EE	HU	LT	LV	MT	PL	RO	SI	SK	JP	US
Yhteensä	18.7	(:)	19.8	26.2	17.7	31.3	21.3	20.4	26.6	16.3	11.0	19.9	26.9	22.5	28.3	21.9	(:)
Naiset	10.7	(:)	10.1	18.8	8.7	15.8	11.5	8.5	14.5	8.0	5.4	10.3	16.9	10.5	15.7	6.4	(:)
Miehet	32.2	(:)	33.8	35.9	30.1	46.6	36.1	34.7	44.5	29.7	17.8	32.6	38.1	37.9	41.7	34.3	(:)

Lähde: Eurostat, UOE-kyselylomakkeet (Unesco, OECD ja Eurostat)

Saatavilla olevat tiedot[45] osoittavat, että 15 EU-maan olisi lisättävä matematiikan, luonnontieteen ja teknologian alan tutkintojen määrää yli 80 000:lla vuodessa vuoteen 2010 mennessä. Laajentumisen jälkeen vuonna 2004 Euroopan tavoitetaso on luonnollisesti korkeampi, ja tällöin 25 EU-maan on lisättävä näiden alojen tutkintojen määrää yli 100 000:lla vuodessa.

Kun tarkastellaan matematiikan, luonnontieteen ja teknologian alan korkea-asteen opintoihin osallistumista, on selvää – kuten neuvoston päätelmissä eurooppalaisista vertailuarvoista korostetaan – että perusongelmana on naisten ja miesten epätasapainoinen edustus. Irlanti on ainoa maa, jossa näillä aloilla opiskelevista yli 20 prosenttia on naisia. Toisessa ääripäässä (Alankomaissa ja Belgiassa) naisten osuus on alle 10 prosenttia. Sama koskee myös joitakin liittymässä olevia maita (Kypros, Unkari, Liettua ja Malta). Parantamalla naisten ja miesten tasapainosta edustusta näillä aloilla korkea-asteen opetuksessa lisätään myös aloilla suoritettujen tutkintojen määrää.

Tarkasteltaessa alalla opiskelevien miesten osuutta voidaan havaita, että Suomessa ja Irlannissa nämä alat ovat suosituimpia miesten keskuudessa (yli 50 % miehistä opiskelee näitä aloja). Nämä erot alalla opiskelevien osuudessa saavat aikaan merkittäviä eroja Euroopan maiden välille, kun tarkastellaan aloilla suoritettujen tutkintojen prosenttiosuuksia suhteessa tutkintojen kokonaismäärään. Japanissa ja Yhdysvalloissa matematiikan, luonnontieteen ja teknologian alan tutkintojen osuus on tällä hetkellä alempi kuin 15 EU-maassa.

Eurooppa ”tuottaa” enemmän luonnontieteen alan tutkintoja (tohtoreita) kuin Yhdysvallat mutta työmarkkinoilla on vähemmän tutkijoita. Komissio ehdottaa joukkoa toimia, jotta parhaat eurooppalaiset tutkijat eivät hylkäisi uraa Euroopassa Yhdysvaltojen tai muiden maiden tarjoamien suotuisampien uranäkymien vuoksi.[46] Unionin on tarjottava toimintaympäristö, joka suosii luonnontieteen ja teknologian alalta valmistuneiden työllistymistä tutkijoiksi innovatiivisille ja korkeaa ammattitaitoa vaativille sektoreille. Parannuksia olisi saatava aikaan esimerkiksi työmarkkinoiden toimivuuden, innovaatiokyvyn ja yrittäjyyttä suosivan toimintaympäristön kehittämisen alalla.

Vähintään keskiasteen tutkinnon (ISCED 3) suorittaneiden 22-vuotiaiden prosenttiosuus, 2002

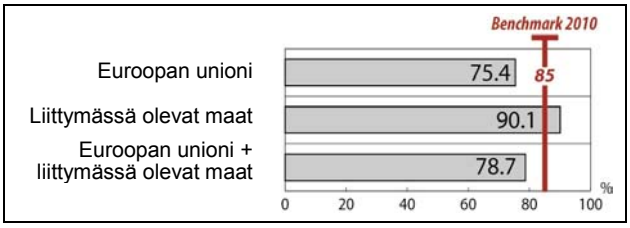

Lähde: Eurostat, työvoimatutkimus
Lisähuomautuksia: EU:n tiedot ilman Yhdistynyttä kuningaskuntaa: tässä vaiheessa ei ole päästy sopuun keskiasteen tutkinnon suorittamista koskevasta määritelmästä.
Maltaa koskevat tiedot puuttuvat.

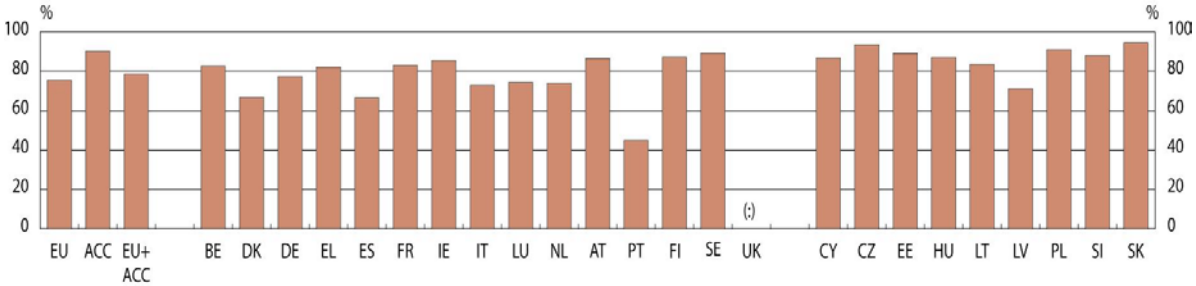

BE	DK	DE	EL	ES	FR	IE	IT	LU	NL	AT	PT	FI	SE	UK
82,6	66,8	77,4	82,1	66,6	82,9	85,6	72,9	74,2	73,9	86,5	44,9	87,3	89,3	(:)

EU	ACC	EU + ACC		CY	CZ	EE	HU	LT	LV	PL	SI	SK
75,4	90,1	78,7		86,9	93,4	89,2	87,2	83,5	71,2	91,0	88,1	94,6

Lähde: Eurostat, työvoimatutkimus

Luvut osoittavat, että vuodeksi 2010 asetettu tavoite, jonka mukaan keskiasteen tutkintojen osuuden 22-vuotiaiden nuorten osalta olisi oltava 85 prosenttia, on suuri haaste jäsenvaltioille. Unionin keskimääräinen taso tällä hetkellä on 75,4 prosenttia. Jotkin maat ovat pystyneet kohottamaan lukuja vain hieman viime vuosina mutta toisissa edistyminen on ollut huomattavaa, esimerkiksi Portugalissa. Unionissa ja liittymissä olevissa maissa keskimäärin noin 79 prosenttia 22-vuotiaista on suorittanut vähintään keskiasteen tutkinnon.

Useissa unionin maissa (Belgiassa, Ranskassa, Kreikassa, Irlannissa, Itävallassa, Suomessa ja Ruotsissa) keskiasteen tutkintojen suorittamisaste on yli 80 prosenttia. Portugalissa aste on heikoin (45 %), mutta tasoa on kuitenkin tarkasteltava ottaen huomioon sen nopea kasvu viime vuosina. Kaikissa liittymässä olevissa maissa keskiasteen tutkintojen suorittamisaste on lähellä unionin keskiarvoa ja joissakin jopa yli. Mainitsemisen arvoisia ovat erityisesti Slovakia (94,6 %), Tšekki (93,4%) ja Puola (91,0 %). Keskiasteen tutkintojen keskimääräinen suorittamisaste liittymässä olevissa maissa on 90,1 prosenttia, joka on jo nyt yli vuodeksi 2010 asetetun yhteisön tavoitteen.

Niiden oppilaiden prosenttiosuus, joiden suoritustaso PISAn lukutaitotutkimuksessa oli 1 tai sitä alempi, 2000

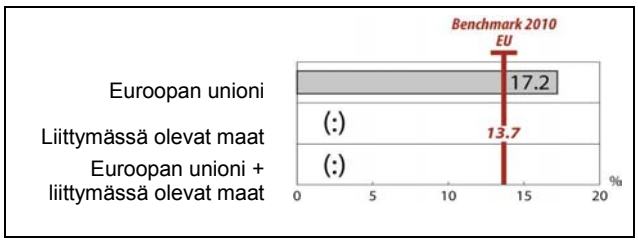

Lähde: OECD, tietokanta, PISA 2000
Huomautus:
Vuoteen 2010 mennessä heikon tuloksen lukutaitotestissä saavien 15-vuotiaiden määrän pitäisi laskea ainakin 20 prosenttia Euroopan unionissa verrattuna vuoteen 2000. Vuonna 2000 niiden 15-vuotiaiden prosenttiosuus, joiden lukutaito vastasi suoritustasoa 1 tai vähemmän, oli 17,2 prosenttia 15 maan Euroopan unionissa. Tavoitetasoksi on asetettu 13,7 prosenttia.

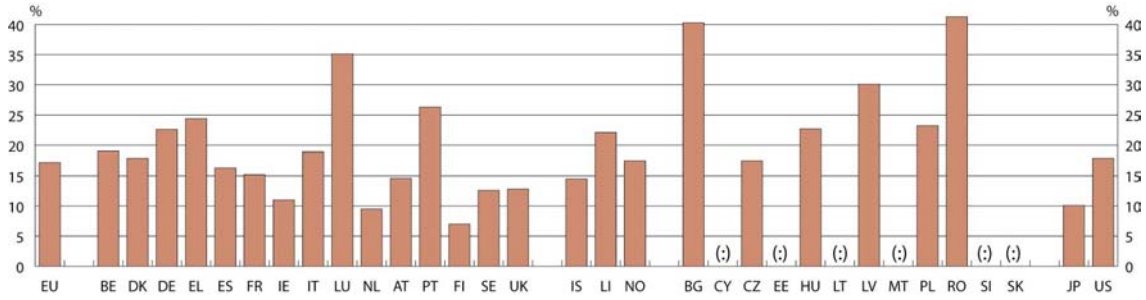

EU		B	DK	D	EL	E	F	IRL	I	L	NL	A	P	FIN	S	UK
17,2		19,0	17,9	22,6	24,4	16,3	15,2	11,0	18,9	35,1	9,5	14,6	26,3	7,0	12,6	12,8
IS	**LI**	**NO**	**BG**	**CZ**	**EE**	**CY**	**LV**	**LT**	**HU**	**MT**	**PL**	**RO**	**SI**	**SK**	**JP**	**US**
14,5	22,1	17,5	40,3	17,5	(:)	(:)	30,1	(:)	22,7	(:)	23,2	41,3	(:)	(:)	10,1	17,9

Lähde: OECD, tietokanta, PISA 2000

Suomessa, Alankomaissa, Irlannissa, Itävallassa, Ruotsissa ja Yhdistyneessä kuningaskunnassa alle 15 prosenttia 15-vuotiaista sai heikon tuloksen PISAn lukutaitotutkimuksessa. Muissa unionin jäsenvaltioissa tähän kategoriaan kuuluvien oppilaiden prosenttiosuus oli korkeampi. Saksassa, Kreikassa ja Portugalissa yli 20 prosenttia oppilaista sai huonon tuloksen. On myös mainittava, että joissakin liittymässä olevissa maissa heikon tuloksen saaneiden oppilaiden osuus oli yli 40 prosenttia.

Taulukon perusteella voidaan havaita, että keskimäärin noin 17,2 prosenttia 15-vuotiaista sai heikon tuloksen jäsenvaltioissa. Neuvoston vahvistaman tavoitetason saavuttamiseksi nykytasoa olisi alennettava 20 prosenttia eli olisi päästävä 13,7 prosenttiin vuoteen 2010 mennessä. Tällainen tavoite on suuri haaste monille maille. On tärkeää, että sekä hyvin suoriutuneet että heikosti suoriutuneet maat pyrkivät löytämään ratkaisuja, joilla saataisiin aikana edistystä ja puututtaisiin 15-vuotiaiden heikkoon lukutaitoon. Jotkin maat ovat selvästikin hankkineet alalla erittäin hyvää kokemusta ja omaksuneet erinomaisia toimintatapoja (esim. Suomi ja Alankomaat), joita muut voisivat hyödyntää.

Niiden 25–64-vuotiaiden osuus, jotka olivat osallistuneet johonkin koulutukseen tutkimusta edeltävien neljän viikon aikana (2002)

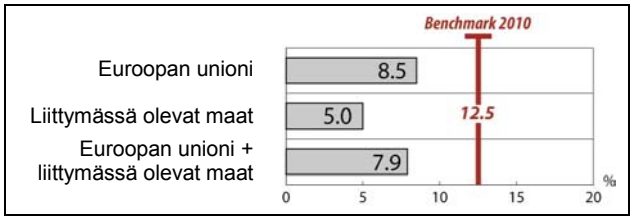

Lähde: Eurostat, työvoimatutkimus
Lisähuomautus: Maltaa koskevat tiedot puuttuvat.

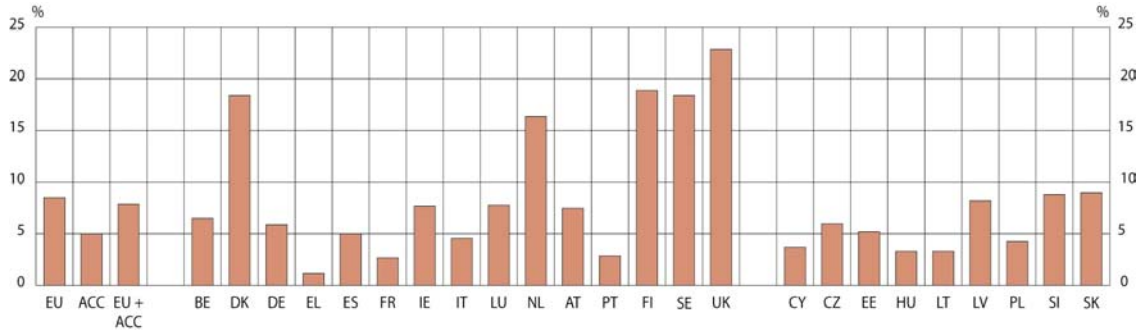

	BE	DK	DE	EL	ES	FR	IE	IT	LU	NL	AT	PT	FI	SE	UK
Yhteensä	6,5	18,4	5,9	1,2	5,0	2,7	7,7	4,6	7,8	16,4	7,5	2,9	18,9	18,4	22,9
Naiset	6,3	20,7	5,6	1,1	5,4	3,0	8,8	4,7	6,6	15,9	7,4	3,3	21,4	21,2	26,8
Miehet	6,8	16,1	6,2	1,2	4,5	2,4	6,5	4,5	9,1	16,9	7,6	2,4	16,5	15,6	19,3

	EU	ACC	EU + ACC		CY	CZ	EE	HU	LT	LV	PL	SI	SK
Yhteensä	8,5	5,0	7,9		3,7	6,0	5,2	3,3	3,3	8,2	4,3	8,8	9,0
Naiset	9,2	5,4	8,5		3,8	5,8	6,7	3,7	4,2	10,9	4,7	9,2	9,4
Miehet	7,9	4,5	7,3		3,6	6,2	3,6	2,9	2,3	5,2	3,9	8,4	8,7

Lähde: Eurostat, työvoimatutkimus

EU-15:n keskimääräinen osuus on 8,5 prosenttia, mikä merkitsee sitä, että jokaisena kuukauden mittaisena jaksona 8–9 henkilöä sadasta osallistuu koulutustoimiin. Keskimääräinen suuntaus EU-15:ssä on säilynyt vakaana neljän viime vuoden aikana. Suuntaus kuitenkin alenee laajentumisen vuoksi, koska liittymässä olevien maiden arvioitu keskiarvo vuonna 2002 oli 5,0 prosenttia. Luvut vaihtelevat huomattavasti valtioiden välillä. Neljä parhaiten selviytynyttä maata ovat Yhdistynyt kuningaskunta, Ruotsi, Suomi ja Tanska ja hieman niiden perässä Alankomaat. Näissä maissa keskimääräinen osuus on yli 20 prosenttia; joissakin jäsenvaltioissa ja liittymässä olevissa maissa oli selvästi heikompia tasoja. Yleisesti ottaen naiset osallistuvat koulutukseen enemmän kuin miehet.

Julkiset koulutusmenot prosentteina BKT:stä, 2000

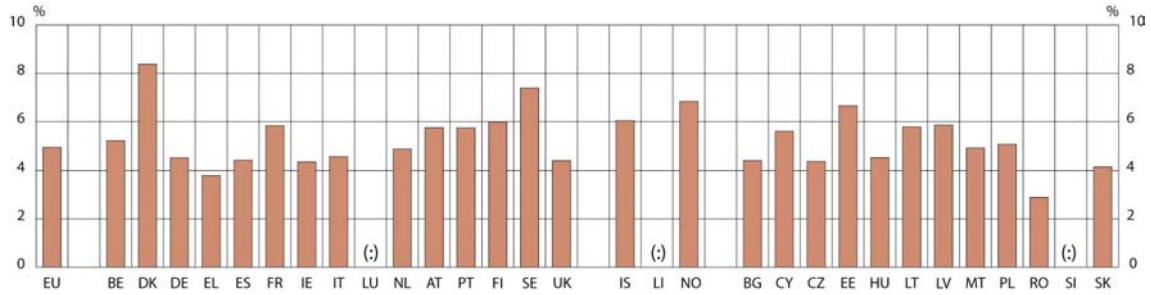

EU-15	EU + ACC	BE	DK	DE	EL	ES	FR	IE	IT	LU	NL	AT	PT	FI	SE	UK
4,94	4,94	5,21	8,38	4,53	3,79	4,43	5,83	4,36	4,58	(:)	4,87	5,75	5,74	5,99	7,39	4,41

IS	LI	NO		ACC	BG	CY	CZ	EE	HU	LT	LV	MT	PL	RO	SI	SK
6,04	(:)	6,84		4.86	4,41	5,60	4,38	6,66	4,54	5,78	5,86	4,91	5,06	2,89	(:)	4,15

Lähde: Eurostat, UOE-kyselylomakkeet (Unesco, OECD ja Eurostat)

Koulutusinvestoinnit edustavat kaikissa maissa merkittävää menoerää valtion budjetista. Tiedoista näkyy selvästi, että koulutukseen käytetyt julkiset menot osuutena BKT:stä vaihtelevat suuresti maiden välillä. Tanskassa ja Ruotsissa menot ovat yli 7 prosenttia BKT:stä, joissakin maissa (Belgiassa, Ranskassa, Itävallassa, Portugalissa ja Suomessa) osuus on 5–6 prosenttia BKT:stä, ja Saksassa, Kreikassa, Espanjassa, Italiassa, Irlannissa, Alankomaissa ja Yhdistyneessä kuningaskunnassa osuus on alle 5 prosenttia. Myös liittymässä olevissa maissa koulutusmenojen osuus on merkittävä. Virossa ja Liettuassa julkisten koulutusmenojen osuus on yli 6 prosenttia BKT:stä, ja Kyproksella, Latviassa ja Puolassa osuus on 5–6 prosenttia BKT:stä. Koulutukseen käytettyjen julkisten menojen osuus BKT:stä on alhaisin yhdessä ehdokasmaassa, Romaniassa, jossa se on 2,89 prosenttia.

Vuoden 1995 jälkeisellä viisivuotiskaudella julkiset koulutusmenot (osuutena BKT:stä) laskivat hieman, ja vain neljässä maassa tapahtui lisäystä. Ainoa huomattavan lisäys tapahtui Kreikassa, kun taas Irlannissa, Suomessa ja Yhdistyneessä kuningaskunnassa tapahtui merkittävää laskua.[47] Myös väestörakenne on otettava huomioon, koska suurin osa julkisista koulutusmenoista koskee nuoria ja alle 25-vuotiaan väestön osuus on laskenut yli 1,5 prosenttiyksikköä vuosien 1995 ja 2000 välisenä aikana. Tiedoista näkyy myös, että opiskelevien nuorten osuus ja heidän suorittamiensa tutkintojen määrä ovat lisääntymässä.

Julkisia menoja koskevat tiedot kuitenkin osoittavat, että julkinen sektori ei pysty yksinään rahoittamaan Lissabonissa vahvistettua tavoitetta, jonka mukaan ”inhimilliseen pääomaan asukasta kohti tehtäviä investointeja olisi lisättävä vuosittain merkittävästi”. Julkisten koulutusmenojen vähentyminen (prosenttiosuutena BKT:stä) osoittaa, että yksityissektorilla voisi olla suurempi vastuu koulutukseen vaadituista investoinneista, jotta voitaisiin vastata osaamisyhteiskunnan asettamiin haasteisiin.

VIITTEET

[1] De la Fuente et Ciccone: *Le Capital humain dans une économie globale fondée sur la connaissance,* Euroopan komission työllisyyden ja sosiaaliasioiden pääosastolle tehty loppuraportti, 2002.

[2] Työttömyysaste heikkenee, kun koulutusaste kohoaa. Tämä merkitsee myös siihen liittyvien taloudellisten ja sosiaalisten kustannusten laskemista. Vastaavasti työvoimaan kuuluvan väestön työllisyysaste kohoaa koulutusasteen kohoamisen myötä.

[3] Neuvoston (koulutus) selvitys Eurooppa-neuvostolle koulutusjärjestelmien konkreettisista tulevaisuuden tavoitteista, http://register.consilium.eu.int/pdf/fi/01/st05/05980fi1.pdf.

[4] Euroopan koulutusjärjestelmien tavoitteiden yksityiskohtainen seurantaohjelma, http://ue.eu.int/newsroom/related.asp?BID=75&GRP=4280&LANG=1.

[5] Barcelonassa 15.–16. maaliskuuta 2002 kokoontuneen Eurooppa-neuvoston päätelmien 43 kohta.

[6] Koulutusjärjestelmien tulevaisuuden tavoitteita koskevan työohjelman täytäntöönpano, komission yksiköiden valmisteluasiakirja, SEK(2003) 1250.

[7] Euroopan parlamentin ja neuvoston suositus, annettu 10. heinäkuuta 2001, opiskelijoiden, koulutuksessa olevien, vapaaehtoisten, opettajien ja kouluttajien liikkuvuudesta Euroopan yhteisössä (EYVL L 215, 9.8.2001) ja liikkuvuutta koskeva toimintasuunnitelma (EYVL C 371, 23.12.2000).

[8] Neuvoston päätöslauselma, annettu 27. kesäkuuta 2002, elinikäisestä oppimisesta (EYVL C 163, 9.7.2002).

[9] Kööpenhaminassa 29.–30. marraskuuta 2002 kokoontuneiden ammatillisesta opetuksesta ja koulutuksesta vastaavien ministerien ja komission julistus ammatillisen koulutuksen tehostetun yhteistyön edistämisestä Euroopassa (http://europa.eu.int/comm/education/copenhagen/index_en.html). Julistus perustuu neuvoston (koulutus) 19. joulukuuta 2002 antamaan päätöslauselmaan samasta aiheesta (EYVL C 13, 18.1.2003).

[10] Komission tiedonanto ”Tehokas investoiminen koulutukseen: tärkeää Euroopalle”, KOM(2002) 779, 10.1.2003.

[11] Komission tiedonanto ”Yliopistojen rooli tietojen ja taitojen Euroopassa”, KOM(2003) 58 lopullinen, 5.2.2003.

[12] Komission tiedonanto ”Tutkijat eurooppalaisella tutkimusalueella: yksi ammatti, monta uraa”, KOM(2003) 436, 18.7.2003.

[13] Brysselissä 16.–17. lokakuuta 2003 kokoontuneen Eurooppa-neuvoston päätelmien 19 kohta.

[14] Neuvoston päätös 2003/579/EY, tehty 22. heinäkuuta 2003, jäsenvaltioiden työllisyyspolitiikan suuntaviivoista (EUVL L 197, 5.8.2003).

[15] 15 jäsenvaltiota sekä Bratislavassa kesäkuussa 2002 annetun ministeritason julistuksen perusteella 10 liittymistä valmistelevaa maata, 3 ehdokasmaata sekä 3 EFTA-/ETA-maata (Islanti, Liechtenstein ja Norja).

[16] eLearning-toimintasuunnitelma – Katse huomispäivän koulutukseen, KOM(2001) 172, 28.3.2001; ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston päätökseksi monivuotisesta ohjelmasta (2004–2006) tieto- ja viestintätekniikan tehokkaaksi integroimiseksi yleissivistävän ja ammatillisen koulutuksen järjestelmiin Euroopassa (eLearning-ohjelma), KOM(2002) 751, 19.12.2002.

[17] Kielten oppimisen ja kielellisen monimuotoisuuden edistäminen – Toimintaohjelma 2004–2006, KOM(2003) 449, 24.7.2003.

[18] Ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston päätökseksi ohjelman käynnistämisestä korkea-asteen koulutuksen laadun parantamiseksi ja kulttuurien välisen yhteisymmärryksen edistämiseksi kolmansien maiden kanssa tehtävän yhteistyön avulla (Erasmus World) (2004–2008), KOM(2002) 401, 17.7.2003.

[19] Kyseessä ovat työryhmät, jotka komissio on perustanut koulutusjärjestelmien konkreettisia tulevaisuudentavoitteita koskevan työohjelman täytäntöönpanon ja Kööpenhaminan julistuksen seurannan puitteissa. Työryhmien raportit löytyvät seuraavasta Internet-osoitteesta: http://europa.eu.int/comm/education/index_en.html.

[20] Tässä tarkoitetaan elinikäistä oppimista koskevan päätöslauselman täytäntöönpanoa koskevia jäsenvaltioiden raportteja. Tiivistelmä löytyy seuraavasta Internet-osoitteesta: http://europa.eu.int/comm/education/index_en.html.

[21] Yhteinen työllisyysraportti 2002, KOM(2002) 621, 13.11.2002.

[22] Tämä koskee etenkin kaikkien asiaan liittyvien tahojen välistä koordinointia, joustavien koulutusväylien ja eri oppimisjärjestelmien ja -puitteiden välillä siirtymisen kehittämistä, pysyvää oppimiskulttuuria jo varhaisesta iästä, julkisen ja yksityissektorin välistä yhteistyötä sekä työpaikalla oppimista.

[23] Korkea-asteen koulutuksen eurooppalaisen alueen toteuttaminen, korkeakoulutuksesta vastaavien ministerien virallinen tiedonanto, Berliini, 19.9.2003.

[24] Komission tiedonanto ”Yliopistojen rooli tietojen ja taitojen Euroopassa”, KOM(2003) 58 lopullinen, 5.2.2003.

[25] Komissio esittää joulukuussa 2003 jäsenvaltioiden raporttien perusteella kertomuksen liikkuvuutta koskevan Euroopan parlamentin ja neuvoston suosituksen täytäntöönpanosta (suosituksen III osan c kohdan mukaisesti).

[26] Komission tiedonanto ”Tutkijat eurooppalaisella tutkimusalueella: yksi ammatti, monta uraa”, KOM(2003) 436, 18.7.2003.

[27] Kuten Brysselissä maaliskuussa 2003 kokoontunut Eurooppa-neuvosto korosti, on tärkeää, että käytössä on ”vertailuarvoja hyvien käytäntöjen määrittämiseksi ja inhimillisiin voimavaroihin kohdistuvien investointien tuloksellisuuden ja tehokkuuden varmistamiseksi”.

[28] Neuvoston päätelmät, annettu 5. toukokuuta 2003, keskimääräistä eurooppalaista suoritusta koskevista koulutuksen viitearvoista (benchmarks), EUVL C 134, 7.6.2003.

[29] Ks. tilastoliite ja – tarkempien tietojen saamiseksi – komission yksikköjen valmisteluasiakirja SEC(2003) 1250.

[30] ”Education at a glance: OECD indicators”, 2003.

[31] Komissio jatkaa käynnissä olevia toimia ja pyrkii kehittämään vuoden 2004 loppuun mennessä kielitaitoa koskevan indikaattorin Barcelonassa maaliskuussa 2002 kokoontuneen Eurooppa-neuvoston päätelmien mukaisesti.

[32] Puheenjohtajavaltion päätelmät ”inhimillistä pääomaa” käsitelleessä opetusministereiden epävirallisessa kokouksessa, 27.–28. lokakuuta 2003, Milano.

[33] Neuvoston suositus, annettu 26. kesäkuuta 2003, jäsenvaltioiden ja yhteisön talouspolitiikan laajoiksi suuntaviivoiksi (vuosiksi 2003–2005), EYVL L 195, 1.8.2003.

[34] Neuvoston päätös 2003/578/EY, tehty 22. heinäkuuta 2003, jäsenvaltioiden työllisyyspolitiikan suuntaviivoista (EUVL L 197, 5.8.2003).

[35] Komission tiedonanto ”Tehokas investoiminen koulutukseen: tärkeää Euroopalle”, KOM(2002) 779, 10.1.2003.

[36] Euroopan investointipankin aloite ”Innovaatio 2010”.

[37] ”Education at a glance: OECD indicators”, 2003, s. 375.

[38] Virallisen järjestelmän ulkopuolisen koulutuksen ja vapaamuotoisen koulutuksen tunnustamista koskevat yhteiset periaatteet, Kööpenhaminan julistus, 30.11.2002.

[39] Keskeisiä taitoja koskevien yhteisten puitteiden kehittäminen, ks. Lissabonissa kokoontuneen Eurooppa-neuvoston päätelmät ja asiaa käsittelevän työryhmän raportti (”koulutus 2010” -työohjelman ryhmä B).

[40] Opettajien ammattipätevyyttä ja -taitoa koskevat eurooppalaiset puitteet, elinikäistä oppimista koskeva tiedonanto ja asiaa käsittelevän työryhmän raportti (”koulutus 2010” -työohjelman ryhmä A).

[41] Liikkuvuuden laatua koskeva peruskirja, ks. ”koulutus 2010” -työohjelman ryhmän F päätelmät (komission yksiköiden raportti, kohta 4.1.7).

[42] Kansalaismielipide Euroopan unionissa, Eurobarometri 59 (kesäkuu 2003), Euroopan komission lehdistö- ja viestintäpääosasto.

[43] Luonnos sopimukseksi Euroopan perustuslaista, 18.7.2003.

[44] Tässä erityishuomiota olisi kiinnitettävä seuraaviin aloihin: keskeiset taidot ja etenkin kyky oppia oppimaan, koulutukseen tehtyjen investointien tehokkuus, opettajien ja kouluttajien täydennyskoulutus, sosiaalinen yhteenkuuluvuus, tieto- ja viestintätekniikka, liikkuvuus sekä ammatillinen perus- ja jatkokoulutus.

[45] Tutkintoja koskevat tiedot, myös sukupuolittain eritellyt tiedot, eivät ole tällä hetkellä vertailukelpoisia, mikä johtuu tutkintojen määrän laskentatavasta joissakin maissa. Niitä on parannettava.

[46] Komission tiedonanto ”Tutkijat eurooppalaisella tutkimusalueella: yksi ammatti, monta uraa”, KOM(2003) 436, 18.7.2003.

[47] Irlannin ja Suomen tapauksessa huomioon on otettava BKT:n nopea kasvu. Esimerkiksi Irlannissa koulutukseen käytetyt kokonaismenot kaksinkertaistuivat vuosien 1993 ja 2000 välisenä aikana ja BKT kasvoi 140 % (molemmat nimellisarvoja). Tämä vuoksi suhde pieneni, vaikka absoluuttiset menot kasvoivatkin nopeasti.